

การสร้างสรรคผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกลึก”: ภาพของเวลาในการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ¹

received 6 NOV 2024 revised 20 JAN 2025 accepted 29 JAN 2025

พิสนท์ สุวรรณภักดี

อาจารย์ ดร.

สำนักวิชาการบัณฑิตและสหวิทยาการศึกษา

คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและวิถีชีวิตการผลิตเกลือสินเธาว์ ณ ชุมชนบ้านบ่อหลวง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน และ 2) สร้างสรรคผลงานศิลปะร่วมสมัยที่สะท้อนกระบวนการตกผลึกและแนวคิดของเวลาในมิติเชิงศิลปะผ่านการรับรู้ของเวลากับการมีอยู่ของภูมิปัญญาโบราณในบริบทปัจจุบัน โดยมีสมมติฐานในการสร้าง “ภาพของเวลา” ในผลงานศิลปะ ด้วยการศึกษาผ่านการวิจัยเอกสาร สังเกต และสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) และสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะออกแสดงสู่สาธารณชน ผ่านการสร้างกระบวนการตกผลึกของเกลือในพื้นที่ศิลปะที่ได้แรงบันดาลใจมาจากการบวนการผลิตเกลือสินเธาว์ และนำองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการมาสรุปผล

จากการศึกษาพบว่า “ภาพของเวลา” นั้นคือ “ความเปลี่ยนแปลง” และไม่สามารถปรากฏเป็นรูปร่าง แต่ปรากฏเพียงร่องรอยตะกอน และหลักฐานบางอย่างที่ปรากฏให้เห็นได้เท่านั้น ซึ่งในที่นี้เป็นการนำเสนอในรูปแบบของศิลปะจัดวางในลักษณะสื่อผสม ด้วยการใช้ภาพเคลื่อนไหวและวัตถุศิลปะนำมาสร้างความหมายต่อกันในพื้นที่นิทรรศการ จากการศึกษาและสร้างสรรค์ผ่านแนวคิดของเวลา 2 ลักษณะ คือ เวลาแบบภาววิสัย (Objective Time) และ เวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time) ถูกตีความเป็นผลงานชุด “กาลตกลึก” จัดแสดงในพื้นที่ศูนย์ศิลปะบ้านต๋อง จังหวัดเชียงใหม่ สิ่งที่คุณจะสามารถรับรู้ได้ผ่านผลงานคือ “การเปลี่ยนแปลง” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเวลาแบบอัตวิสัย จึงสามารถสรุปได้ว่า “ภาพของเวลา” เป็นมิติที่จับต้องไม่ได้ แต่สามารถสัมผัสได้ผ่านประสบการณ์ในพื้นที่ศิลปะ

คำสำคัญ: เกลือ, การตกผลึก, เวลา, ศิลปะจัดวาง, น่าน

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย เรื่อง การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกลึก”: ภาพของเวลาในการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ ณ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2023 ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จปี 2024

The Installation Art “The Crystallization of Time”: The Visualization of Time in The Production of Ancient Rock Salt²

Pison Suwanpakdee

Ph.D. Lecturer

School of Graduate Studies and Interdisciplinary Studies,
Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University

Abstract

This research aims to: 1) study the traditional wisdom and way of life regarding rock salt production in the Ban Bo Luang community, Bo Kluea Tai Sub-district, Bo Kluea District, Nan Province; and 2) create contemporary artworks that reflect the crystallization process and the concept of time within an artistic dimension, explored through the perception of time alongside the existence of ancient wisdom in a contemporary context.

The research is based on the hypothesis of constructing “The Visualization of Time” in art through documentary research, observation, and interviews. Data were analyzed using a qualitative research methodology, leading to the creation of artworks for public exhibition. This process involved replicating the crystallization of salt within an artistic space, inspired by rock salt production techniques, and synthesizing the resulting knowledge.

²This research article is part of a research “The Installation Art “The Crystallization of Time”: The Visualization of Time in The Production of Ancient Rock Salt at Bo Kluea District, Nan Province” supported by Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University fiscal year 2023, research will be completed in 2024.

The findings reveal that “The Visualization of Time” represents “change.” Although it can’t manifest in a physical shape, it appears only through traces, sediment, and specific observable evidence. This concept is presented in the form of a mixed-media installation, utilizing moving images and art objects to create interconnected meanings within the exhibition space. By exploring two dimensions of time—Objective Time and Subjective Time—the research is interpreted through the art series titled “Crystallization of Time,” exhibited at Baan Tuek Art Center, Chiang Mai. What the audience perceives through the work is “change,” which constitutes a facet of subjective time. Consequently, it can be concluded that the visualization of time is an intangible dimension that can, however, be experienced through the medium of artistic space.

Keywords: Salt, Crystallization, Time, Installation Art, Nan Province

บทนำ

บทความนี้เกี่ยวข้องกับศิลปะและภูมิปัญญาของเกลือสินเธาว์โบราณที่ถูกตีความผ่านแนวคิดของเวลา เพื่อการนำเสนอเรื่องราวของภูมิปัญญาในลักษณะใหม่ร่วมกับการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า “เวลา” ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญกับชีวิตมนุษย์ เพียงแตกต่างเป็นคนละศาสตร์กับภูมิปัญญา ซึ่งผู้วิจัยสนใจนำมาศึกษา ตีความและสร้างสรรค์นำเสนอในรูปแบบศิลปะร่วมสมัยที่ผู้ชมสามารถเรียนรู้องค์ความรู้ที่ค้นคว้าและศึกษาได้ง่ายขึ้นผ่านการชมผลงานศิลปะที่มี “เกลือ” สิ่งสามัญเป็นสื่อกลางในการนำเสนอ

ความทรงจำแรกเมื่อนึกย้อนไปถึงสิ่งแรกๆ ที่ผู้วิจัยจดจำได้สถานะของ “เกลือ” คือเครื่องปรุงในชีวิตประจำวันที่มีติดบ้านอยู่ทุกครัวเรือน การมีอยู่ของเกลือจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดา น้อยคนที่รู้ว่าเกลือมีที่มาที่ไปอย่างไร มีประวัติศาสตร์หรือความสำคัญอย่างไรนอกเหนือไปจากเครื่องปรุง ผู้วิจัยได้สืบค้นความเป็นมาของเกลือ จึงพบว่าเกลือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสงครามมาอย่างยาวนาน ข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นสารตั้งต้นในการศึกษาเรื่องเกลือ เกิดความสนใจสืบค้นถึงการมีอยู่ของเกลือในภูมิภาคทางภาคเหนือ จนได้พบว่าชุมชนบ้านบ่อหลวง หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ที่รักษาการทำเกลือสินเธาว์ด้วยวิธีการดั้งเดิมมากกว่า 800 ปี ยิ่งไปกว่านั้น เกลือในจังหวัดน่านยังมีบริบททางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของภาคเหนือ จากเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์ของชุมชนบ่อเกลือ จังหวัดน่านที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์และสะท้อนวิถีชีวิตในบริบทของพื้นที่ที่มีความเป็นมายาวนาน อีกทั้งยังได้รับการส่งต่อกันมาหลายชั่วอายุคนจนสร้างอัตลักษณ์พิเศษของชุมชนบ่อเกลือ สะท้อนการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์ที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมาจวบจนปัจจุบัน ซึ่งจุดประกายให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการศึกษาวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาของเกลือล้านนาบนพื้นที่ทางศิลปะในบริบทปัจจุบัน

ในการศึกษาวิจัย การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกลึก”: ภาพของเวลาในการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ ณ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลขึ้นต้นจากการสืบค้นด้วยการชมสารคดี “ตามตำนาน I EP.31 I “บ่อเกลือ” มหัศจรรย์เกลือสินเธาว์โบราณ...แห่งเดียวในโลก” จึงได้พบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ตำนาน และกระบวนการผลิตเกลือ จากคำบอกเล่าของ ศรีวรรณ ชัดเจนงาม ปราชญ์ชาวบ้านของ อำเภอบ่อเกลือ (Alive, 2017) ที่กล่าวว่า

“ก็ถือว่าเป็นงานสำคัญนะ เรียกว่าเป็นงานประจำปีก็ได้ คือมันทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเราจะทอดทิ้งก็ไม่ได้ สมัยก่อน 7 วันนะครบชาวบ้านจะไปไหนไม่ได้ ก็ต้องอยู่กับบ้านหมดเลย แต่เดี๋ยวนี้ก็ทุเลาไปหน่อย 3 วัน 4 วัน น้ำต้องเตรียมไว้ ฟืนต้องเตรียมไว้ จะแบกจะหามอะไร แต่ปัจจุบันพอเทคโนโลยีมาถึง ก็ขอเจ้าหลวง ขอผ่อนปรนบ้าง ความเจริญมาถึงมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่เราก็ไม่ได้ทิ้งประเพณี...”

จากคำบอกเล่าข้างต้น พบว่ากระบวนการการผลิตเกลือตามวิถีชาวบ้านมีความเชื่อและข้อกำหนดในเรื่องของเวลาที่เกี่ยวข้องอย่างเด่นชัด จึงเห็นความเกี่ยวข้องอย่างกลาย ๆ กับประสบการณ์ของผู้วิจัยที่มีพื้นฐานในด้านการสอนและการสร้างภาพยนตร์ซึ่งเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ “เวลา” เป็นองค์ประกอบสำคัญของผลงาน ผู้วิจัยจึงเชื่อมโยงไปถึงกระบวนการเกิดภาพถ่ายและภาพยนตร์ การสืบค้นไปสู่ต้นกำเนิดระหว่างภาพถ่ายที่สัมพันธ์กับเวลา โดยภาพถ่ายภาพแรกของโลกที่ชื่อว่า “View from the Window at Le Gras” ถูกถ่ายโดยนักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสที่ชื่อว่า โฌแซ็ฟ นีเซพอร์ เนียส์ (Joseph Nicéphore Niépce, 1765 - 1833) ซึ่งใช้เวลาเปิดรูรับแสงนาน 8 ชั่วโมงเพื่อการเก็บภาพหนึ่งเพียงภาพเดียว (National Geographic, n.d.) เป็นจุดกำเนิดของภาพถ่าย (Photography) เมื่อเวลาผ่านไปการเกิดภาพในภาพถ่ายก็ค่อย ๆ ใช้เวลาสั้นลง จนกระทั่งช่างภาพ เอ็ดเวิร์ด มายบริดจ์ (Eadweard Muybridge, 1830 - 1904) ได้พัฒนาอุปกรณ์ที่มีกลไกควบคุมกล้องภาพนิ่งหลายตัวเพื่อบันทึกภาพนิ่งหลายภาพจนเป็นภาพเคลื่อนไหวได้ (Bohn & Stromgren, 1987, p.7 - 8) ซึ่งภาพเคลื่อนไหวสามารถบันทึกความจริงได้มากกว่าภาพถ่าย เนื่องจากสิ่งที่ทำให้เป็นจริงมากกว่า คือการบันทึก “เวลา” ผ่านอุปกรณ์บันทึกที่ไม่ใช่แสดงออกแค่ความจริงที่แน่นอนแบบชั่วขณะหนึ่ง แต่คือการบันทึกช่วงเวลานั้นไว้ได้ ผู้วิจัยเห็นจุดร่วมบางอย่างระหว่างเกลือที่ใช้เวลาในการตกผลึก และเวลาที่ถูกเก็บและบันทึกเป็นภาพเคลื่อนไหว กระบวนการที่ต้องใช้ผู้ควบคุมในทางกลวิธีและไวยากรณ์ กับเกลือที่ใช้ภูมิปัญญาและทักษะ เป็นการหลอมรวม 2 ศาสตร์ที่แตกต่างผ่านการนำเสนอด้วยกระบวนการทางศิลปะ รวมไปถึงการบันทึกและการนำเสนอภาพเคลื่อนไหวที่ถูกจัดวางบนพื้นที่ที่ภูมิปัญญาโบราณแสดงออกผ่านกระบวนการทางศิลปะร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและวิถีชีวิตการผลิตเกลือสินเธาว์ ณ ชุมชนบ้านบ่อหลวง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
2. สร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยที่สะท้อนกระบวนการตกผลึกและแนวคิดของเวลาในมิติเชิงศิลปะผ่านการรับรู้ของเวลากับการมีอยู่ของภูมิปัญญาโบราณในบริบทปัจจุบัน

สมมติฐานงานวิจัย

จากการลงพื้นที่และสังเกตการตกผลึกของเกลือทำให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับ “ภาพของเวลา” ที่เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากระบวนการ การจับ “เวลา” มาเป็น “วัตถุทางศิลปะ” เพื่อมาจัดแสดงเป็นผลงานศิลปะร่วมสมัย ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การใช้ภาพเคลื่อนไหวและการแสดงออกของวัตถุทางศิลปะสามารถจับภาพของเวลาการจัดวางบนพื้นที่ศิลปะได้โดยผ่านการรับรู้ความเปลี่ยนแปลงของเวลาผ่านเรื่องราว เรื่องเล่าและกระบวนการที่ตีความมาจากภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ ที่กระบวนการศึกษาสามารถนำเสนอความเป็น “ภาพของเวลา” ผ่านกระบวนการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยได้

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัย การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกลึก”: ภาพของเวลาในการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน นั้นประกอบด้วยแนวคิดหลัก 2 ส่วน คือเรื่องราวของเกลือ และเรื่องราวของเวลา เพื่อแสดงออกถึงความคิดของความสัมพันธ์ของ “ภูมิปัญญาชาวล้านนา” กับความเป็น “เวลา” ที่มีความเข้าใจในหลายบริบทหลายนิยาม แต่ในที่นี้ขอพูดถึงเวลาในเชิงมโนทัศน์เป็นหลัก และในส่วนนี้จึงได้แบ่งการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญต่อผลงานชุดนี้ 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ประวัติศาสตร์และความสำคัญของเกลือสินเธาว์ในจังหวัดน่าน

เกลือในทางประวัติศาสตร์ยังไม่มีการระบุอย่างแน่ชัดเฉพาะเจาะจงนักว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด แต่สามารถคาดคะเนจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ว่า การกำเนิดเกลือครั้งแรกของโลกถูกอ้างถึงการขุดค้นหลักฐานจากประเทศโรมาเนียว่ามีการผลิตประมาณ 5,400 ปีก่อนคริสตศักราช (H. Maugh II, 2012) ในขณะที่การเกิดขึ้นของเกลือในประเทศไทยนั้น ในงานวิจัยเรื่องความสำคัญของเกลือสินเธาว์ที่มีผลกระทบต่อชุมชนโบราณ กรณีศึกษาบ้านบ่อหลวง ตำบลบ่อเกลือได้มีการอ้างอิงหนังสือ A History of Chinese Civilization ของ Jacques Gernet ฉบับปี ค.ศ. 1985 ได้กล่าวว่า ประมาณ 5,600 – 3,000 ปีมาแล้ว มีหลักฐานการผลิตเกลือที่มีความสำคัญในชุมชนโบราณในประเทศไทย คือแหล่งโบราณคดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งอยู่ในยุคสำคัมภีร์กรรม (Songsiri, 1990, p. 22) ส่วนที่มาของบ่อเกลือ บ้านบ่อหลวงนั้นพบว่า บ่อเกลือเมืองน่านบ่อใหญ่ที่สุดคือ “บ่อหลวง” ตั้งอยู่บนแอ่งเล็ก ๆ ที่มีเทือกเขาผีปันน้ำและดอยภูคาชนาบ้างในชุมชนบ้านบ่อหลวง อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเมืองตั้งแต่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 - 23 จากเศษภาชนะดินเผาเครื่องถ้วยล้านนา (Chairot, n.d.)

การผลิตเกลือสินเธาว์ต้องอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการผลิตซึ่งมีอยู่หลากหลายรูปแบบเพื่อผลิตเกลือจากแร่เกลือที่ปะปนอยู่กับน้ำจากแหล่งกำเนิด ซึ่งกระบวนการการผลิตเกลือถือว่าเป็นลักษณะของภูมิปัญญาในแต่ละพื้นที่ แม้ในปัจจุบันการผลิตเกลือด้วยเทคโนโลยีทำให้เพียงพอต่อการบริโภค ส่งผลให้การผลิตเกลือสินเธาว์ด้วยกรรมวิธีโบราณจากบ้านบ่อหลวงถึงไม่รุ่งเรืองดังในประวัติศาสตร์ แต่ยังมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสิ่งทดแทนจึงทำให้การสืบทอดวิถีชีวิตล้านนาโบราณนี้ยังคงดำเนินอยู่ และวิธีการผลิตเกลือสินเธาว์ในอำเภอบ่อเกลือจังหวัดน่านนั้นได้รับการบรรจุว่าเป็นมรดกของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ (Intangible Culture Heritage of Thailand) เมื่อปี พ.ศ. 2562 ในสาขาความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล จึงทำให้ภูมิปัญญาชุดนี้ยังมีความสำคัญและถูกถ่ายทอดต่อไป

ประเด็นที่ 2 เกลือในสถานะวัตถุของ “เวลา”

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยขอเข้าสู่คำถามพื้นฐานอันสำคัญคำถามแรกคือ “เวลาคืออะไร?” เป็นคำถามตั้งต้นที่ถูกถามกันมาอย่างยาวนาน และการแสวงหาคำตอบผ่านหลายศาสตร์หลายแขนงความรู้ อริสโตเติล (Aristotle, 384–322

BC) เป็นบุคคลแรก ๆ ที่เริ่มตั้งคำถามกับตัวเองถึงการมีอยู่ของเวลาโดยได้ข้อสรุปว่า เวลา คือการวัดความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Rovelli, 2018, p. 65) หากพิจารณาตามข้อสรุปของ อริสโตเติล เมื่อสังเกตนาฬิกาที่เดินไปแต่ละวินาที อาจไม่ได้รับรู้ถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว แต่เมื่อนาฬิกาเดินไป 2-3 ชั่วโมงหรือกว่าครึ่งหน้าปัด ย่อมสามารถรู้สึกได้แน่นอนถึงความเปลี่ยนแปลงของท้องฟ้าหรือบรรยากาศบางอย่างรอบตัว ดังคำกล่าวทางปรัชญาที่ว่า “เวลาเป็น Being ชนิดหนึ่งเหมือนกับสิ่งต่าง ๆ ที่พบได้รอบตัว ต่างกันที่เวลาเป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม เช่น โต๊ะ หนังสือ ต้นไม้ ก้อนหิน เป็นต้น และเมื่อก้าวถึงเวลา ต้องมีการแยกเวลากับนาฬิกาออกจากกัน นาฬิกาในที่นี้ คือการรวมเอาทุกสิ่งที่สามารถใช้วัดความเปลี่ยนแปลง ทั้งนาฬิกาที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น หรือนาฬิกาธรรมชาติ เช่น เสียงเต้นของหัวใจ การโคจรของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ตัวเวลา กล่าวคือ เวลา กับ นาฬิกาเป็น Being ที่แตกต่างกัน” (Promta, 2003, p.32) จากความคิดข้างต้น พบว่าลักษณะการดำรงอยู่ของเวลา (Being) ซึ่งถูกแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ เวลาที่เป็นรูปธรรมและเวลาที่เป็นนามธรรม แนวความคิดนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาเรื่องเวลาที่ได้ปรากฏอยู่ในผลงาน โดยมโนทัศน์เรื่อง “เวลา” นั้น ตามแนวคิดของปรัชญาตะวันตกนั้น ถูกแบ่งอย่างชัดเจนเป็น 2 ลักษณะ คือ แนวคิดแบบภววิสัยและแนวคิดแบบอัตวิสัย (Leelawai, 2001, p. 53 - 56) ซึ่งเป็นการขยายแนวคิดของเวลาจากที่กล่าวไปข้างต้น ซึ่งทั้ง 2 แนวคิดนี้สะท้อนความจริงต่างกันและเป็นข้อถกเถียงต่อกัน แต่การเข้าใจการรับรู้เรื่องเวลาจึงต้องศึกษาความคิดจาก 2 ลักษณะนี้เป็นการตั้งต้นทางความคิด

1. แนวคิดเรื่องเวลาแบบภววิสัย (Objective Time)

แนวความคิดเวลาสัมบูรณ์ (Absolute Time) ของ เซอร์ ไอแซก นิวตัน (Isaac Newton, 1642 - 1726) นักวิทยาศาสตร์ที่ได้นิยามไว้ว่า เวลาเป็นสิ่งที่สัมบูรณ์ เป็นจริง และมีความเป็นเชิงคณิตศาสตร์และธรรมชาติโดยตัวมันเอง ซึ่งไหลไปอย่างสม่ำเสมอโดยไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งใด (Whithrow, 1963, p. 33) เป็นแนวความคิดที่กล่าวถึงเวลาว่าเป็นสิ่งที่อยู่อยู่แล้วในธรรมชาติ เป็นความจริงหนึ่งที่ปรากฏอยู่โดยตัวมันเอง ซึ่งตรงกับแนวคิดปรัชญาวัตถุนิยม (Materialism) ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เห็นด้วยตา สัมผัส และจับต้องได้ เป็นวัตถุหรือสสาร (Matter) และเป็นสิ่งจริงแท้ของมันเป็นอยู่แล้ว เช่น ต้นไม้ รูปภาพ บ้านเรือน นาฬิกา เป็นต้น โดยเวลาเป็นสิ่งที่ เป็นจริงอยู่แล้ว ไม่ใช่เป็นตัวแทนหรือการจำลองสิ่งอื่นที่อยู่ในจิตใจ เป็นความจริงโดยธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ล้มตาย แต่วัตถุหรือองค์ประกอบ (Matter) ที่เป็นต้นไม้อยู่คงอยู่ เพียงแต่เปลี่ยนรูปใหม่ (Form) เป็นการผสมกันของวัตถุและรูปของวัตถุ (Matter and Form) ซึ่งเป็นความจริงแท้และการผสมเหล่านี้เป็นไปตามธรรมชาติโดยไม่มีใครไปกำหนดหรือยุ่งเกี่ยวกับตามกฎของธรรมชาติ (Law of Nature) (Sinlarat, 2022, p. 55) ทั้งอริสโตเติลและนิวตันเชื่อในเวลาอันสัมบูรณ์ สามารถวัดช่วงเวลาระหว่างสองเหตุการณ์ในขณะเดียวกันที่มีช่วงเวลาเหมือนกันไม่ว่าใครเป็นคนวัดก็ตามหากใช้นาฬิกาที่มีคุณภาพเพียงพอ เวลาเป็นสิ่งที่แยกออกจากอวกาศและเป็นอิสระจากกันอย่างสมบูรณ์ เป็นมุมมองที่บุคคลทั่วไปเกือบทุกคนเห็นด้วยว่าเป็นสามัญสำนึก (Hawking, 2011, p.46) ในศาสนาพราหมณ์ และเชน กล่าวถึงเวลาเป็นสิ่งที่สมมติจากเวลาที่คนเรากำหนดขึ้นโดยอาศัยเครื่องหมายบางอย่าง เช่น เมื่อโลกหมุนรอบตัวเองครบหนึ่งรอบจึงเรียกว่าหนึ่งวัน เป็นต้น เวลาสมมตินี้ เกิดขึ้นได้เมื่อมีรูปธรรมสำหรับใช้กำหนดวัดความเปลี่ยนแปลงเท่านั้น หากวันใดที่เอกภพว่างเปล่า เมื่อนั้นเวลาสมมติจึงจะหายไป (Promta, 2003, p. 31) ซึ่งตรงกับแนวคิดของ เพลโต (Plato, 427 - 347 BC) พบว่า เวลาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมา

พร้อมกับการกำเนิดขึ้นของโลกและเมื่อโลกมลายไป เวลาย่อมจบสิ้นลงเช่นกัน (Leelawai, 2001, p. 10) ทั้งนี้ทั้งนิวตันและเพลโตต่างเชื่อว่าเวลานั้นดำรงอยู่ด้วยตนเองตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ปรากฏอย่างสมบูรณ์และเป็นนิรันดร์กาล

2. แนวคิดเรื่องเวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time)

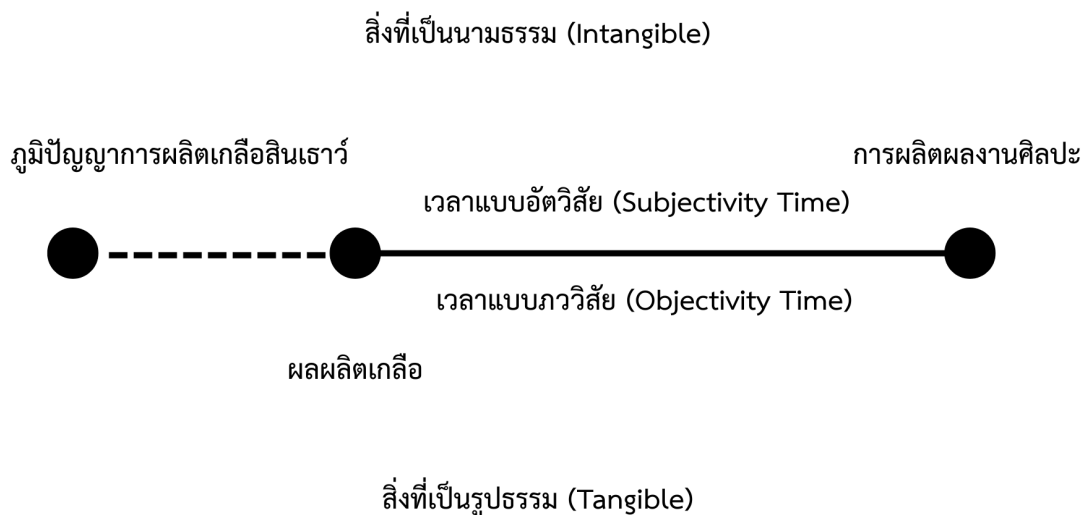
มุมมองด้านวิทยาศาสตร์มองว่า เวลาคือมิติหนึ่งในกาลอวกาศ ดังนั้น เวลาและเทศะ (Time and Space) จึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คือต้องมีเวลา เทศะ และสสารอยู่ร่วมกัน ความคิดเชิงนามธรรมเรื่องเวลา ซึ่งมีศูนย์กลางที่เราคาดคิดเป็นหนึ่งในแนวคิดพื้นฐานวิทยาศาสตร์ยุคใหม่ที่เวลามี 1 มิติ (One - Dimensional) ไอน์สไตน์กล่าวว่า โลกมี 4 มิติคือ เทศะมี 3 มิติ และมิติที่ 4 คือเวลา (Khamsaw, 1976, p. 151) ในมุมมองของ อังรี แบร์กซอง (Henri Bergson, 1859 - 1941) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสที่ศึกษาเรื่อง “ระยะเวลา” ได้ชี้ให้เห็นความต่างระหว่างเวลาทางกายภาพกับเวลาจริง โดยเวลาทางกายภาพเป็นสิ่งที่มียูแบบเรขาคณิตและต้องใช้การขบคิดทางปัญญา ในขณะที่เดียวกัน เวลาที่เป็นจริงคือสิ่งที่มนุษย์มีอยู่ในประสบการณ์ภายใน ซึ่งเรียกว่า “ระยะเวลา” ซึ่งทางกายภาพคือการวัดจุดสองจุดในอวกาศ เช่น นาฬิกา แต่ระยะเวลาภายในคือ การเปลี่ยนแปลงที่เราสัมผัสประสบการณ์ได้ในตัวมันเอง ซึ่งเป็นกระแสสำนึกที่ไร้การกินพื้นที่ในอวกาศ มนุษย์ประสบได้โดยตรงจากภายในที่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตไหลไปบรรจบกัน” แบร์กซองกล่าวว่า ระยะเวลาเป็นสิ่งที่กำหนดรู้ได้โดยอ้อมด้วยสัญชาตญาณ (Intuition) ไม่ใช่การใช้ปัญญาในการคิด แต่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความทรงจำ ส่งผลให้อดีตยังคงอยู่ได้ในปัจจุบัน ระยะเวลาและลำดับไม่ได้อยู่ในโลกภายนอก แต่อยู่ในจิตที่ตระหนักรู้ (Leelawai, 2001, p. 19 - 20)

จากการเฝ้าสังเกตผลผลิตเกลือ พบว่ากระบวนการการผลิตที่มีการเปลี่ยนแปลงของเวลาเพื่อได้เป็นผลผลิตที่เป็น “ของเหลว” ผ่าน “ความร้อน” และ “เวลา” มาสู่ผลผลิตที่เป็น “วัตถุ” เมื่อนำมาพิจารณาแนวคิดของเวลา 2 ประเภทข้างต้น จึงพบเห็นว่ามีเกี่ยวข้องกันบางประการระหว่าง “เวลา” และ “เกลือ” ที่เป็นภาพแทนของพื้นที่ (แร่และการผลิต) กับภูมิปัญญาโบราณที่สืบทอดกันมา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในเบื้องต้น ในกระบวนการต่อไป มีการนำแนวคิด ทฤษฎีหรือข้อสรุปที่ได้กลับมาวิเคราะห์อีกครั้งหลังจากงานศิลปะชุดนี้จัดแสดงสู่สาธารณะเพื่อตอบสนองมติฐานเรื่อง “ภาพของเวลา” ว่ามีลักษณะอย่างไรและเป็นไปในรูปแบบใดในทางทัศนศิลป์ และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการบูรณาการความรู้ ภูมิปัญญาและการสร้างสรรค์ได้สมบูรณ์ผ่านผลงานศิลปะจัดวางจากกระบวนการวิจัย

ประเด็นที่ 3 ภูมิปัญญา เกลือ และเวลา กับการประกอบสร้างทางความคิด

แนวความคิดของภูมิปัญญาการผลิตเกลือและเวลายังเป็นส่วนแยกกัน ในหัวข้อนี้จึงมีความต้องการแสดงการเชื่อมโยงทางความคิด โดยย้อนไปพิจารณาถึงความเป็นภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์ที่เป็นลักษณะเป็นมรดกของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Culture Heritage of Thailand) แต่ไม่ใช่เพียงภูมิปัญญาเท่านั้นที่ดำรงอยู่และสืบทอดกันมา แต่ยังมีผลผลิตที่เป็น “เกลือ” ที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้ และเป็นผลผลิตที่อ้างอิงการมีอยู่ของภูมิปัญญานี้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดว่า ต้องการนำ “ภูมิปัญญา” ในสถานะที่เป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม (Intangible) และผลผลิต “เกลือ” ที่เป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม (Tangible) ตาม

ทัศน์ของเพลโตที่แบ่งจักรวาลเป็น 2 แบบ คือ สิ่งที่เป็นสสารและเป็นจิต โดยเมื่อก้าวถึงเกลีอสินเฮอร์ จะนึกถึงภาพเกลีอและภูมิปัญญาโบราณในการผลิตเกลีอสินเฮอร์ของจังหวัดน่าน เมื่อพิจารณาถึง “เวลา” จะนึกถึงนาฬิกาที่เป็นลักษณะของวัตถุที่จับต้องได้ และนึกถึง “ระยะเวลา” เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้แต่รับรู้โดยอัมมัตติญาณ (Intuition) เกิดเป็นแผนภาพความคิดได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงการประกอบสร้างแนวความคิด
ของภูมิปัญญา เกลีอ และเวลา สู่การผลิตผลงานศิลปะ
Note: From © Pison Suwanpakdee 18/12/2023

จากแผนภาพแสดงเส้นของเวลา พบว่าการประกอบสร้างความคิดจาก “ภูมิปัญญา” กับเวลาแบบอัตวิสัย ส่วน “เกลีอ” ในสถานะผลผลิตที่เป็นวัตถุได้นำมาเชื่อมโยงกับเวลาแบบภววิสัย โดยแบ่งแยกการแสดงออกของวัตถุ 2 แบบ คือ สิ่งที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ทั้งหมดอยู่ในเส้นเวลาเดียวกันแต่ลำดับการเกิดก่อนหลังมีความแตกต่างกัน จากแผนภาพมีการระบุว่างานสร้างสรรค์ถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน เพื่อนำเสนอแนวคิดได้ครบถ้วน ทั้ง 2 แนวคิดทั้งทางวัตถุและเวลา ในแผนภาพสรุปและเชื่อมโยงต่อกัน ความคิดข้างต้นได้นำมาสู่การผลิตผลงานสร้างสรรค์ศิลปะจัดวางในลักษณะสื่อผสมผ่านการจัดวางวัตถุทางศิลปะและภาพเคลื่อนไหว เพื่อจับ “เกลีอ” และ “เวลา” มาเป็น “ภาพของเวลา” ตามสมมติฐานที่ได้วางเอาไว้

ภาพร่างผลงานและระเบียบวิธีวิจัย

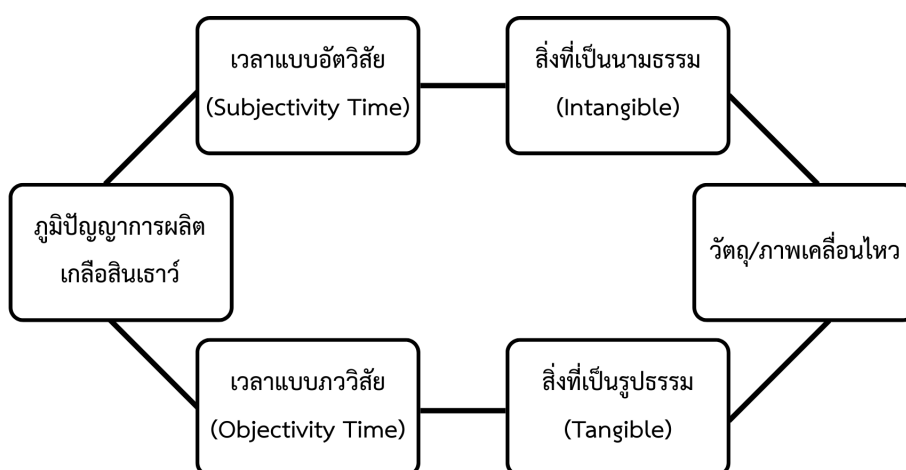
การวิจัย การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกลึก” เป็นผลงานวิจัยในลักษณะการวิจัยปฏิบัติสร้างสรรค์ตาม (Practice Base Research) โดยเป็นการวิจัยผ่านการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี ลงพื้นที่ สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลวิเคราะห์และสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะออกจัดแสดงสู่สาธารณะชน โดยผลงานทัศนศิลป์จะเป็น 2 รูปแบบ คือผลงานวิดีโอศิลปะ (Video Art) และผลงานศิลปะจัดวาง (Installation Art) เพื่อสร้างบทสนทนาในพื้นที่ทางศิลปะ และนำเสนอข้อค้นพบทางกลวิธี วัสดุ จากทฤษฎีและข้อมูลที่ได้ศึกษา

แหล่งข้อมูลและการสร้างสรรค์

การวิจัยและการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างสรรค์ผลงานมีกระบวนการที่ถูกแยกเป็นส่วนๆ เพื่อการค้นคว้า ทดลอง และเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาข้อมูลกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยกลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอผลงานชุดนี้ คือ การนำเสนอ ดีความผลงานออกเป็นผลงานวิดีโอศิลปะซึ่งใช้การวางแผนการถ่ายทำตามกระบวนการการถ่ายทำภาพยนตร์ และตีความจากแนวคิดของเวลา 2 ลักษณะ ส่วนการนำเสนอวัตถุทางศิลปะนั้นจะเป็นการทดลองทางวัสดุ และกระบวนการนำเสนอผ่านการออกแบบนิทรรศการ เพื่อหาความสมบูรณ์ทางความคิดของผลงานสู่การนำเสนอในพิพิธภัณฑ์ในพื้นที่จัดแสดง โดยขั้นตอนการศึกษา เก็บข้อมูล และการสร้างสรรค์ ขั้นตอนแบ่งเป็น 3 กระบวนการ ดังนี้

1. วิจัยเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี

เป็นกระบวนการสืบค้น ค้นคว้า ลักษณะของวัสดุเกลือ บริบท และประวัติศาสตร์ ผ่านงานวิจัย หนังสือและการลงพื้นที่ ซึ่งเครื่องมือในการวิเคราะห์นอกจากการสืบค้นเรื่องราวของเกลือและกระบวนการการทำเกลือสินเธาว์ใน ชุมชนบ่อเกลือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน แล้วนั้น ในกระบวนการวิเคราะห์ผลงานศิลปะ ใช้การพิจารณาด้วยทฤษฎีของเวลา 2 ลักษณะ ในสถานะของเวลาแบบภววิสัย (Objective Time) และแบบอัตวิสัย (Subjective Time) ด้วยการสร้างสรรค์วัตถุและภาพเคลื่อนไหวที่มีลักษณะความเป็นรูปธรรม (Tangible Object) และความเป็นนามธรรม (Intangible Object) โดยแสดงออกผ่านแนวคิดในการจัดนิทรรศการ และวิเคราะห์ผลสำคัญที่ตามสมมติฐาน โดยได้วางโครงสร้างการสร้างสรรค์ไว้ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงความคิด ทฤษฎีผู้งานสร้างสรรค์

Note: From © Pison Suwanpakdee 18/12/2023

2. การลงพื้นที่ การวางแผนการถ่ายทำ และการถ่ายทำ

ในขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการผลิตวิดีโอศิลปะ ซึ่งกระบวนการผลิตที่มีขั้นตอนเป็นลำดับก่อนและหลังเพื่อให้ได้ผลงานภาพเคลื่อนไหวนำมาจัดแสดง ดังต่อไปนี้

2.1 การลงพื้นที่เพื่อสังเกตและเก็บข้อมูลเบื้องต้น

การเดินทางไปชุมชนบ่อเกลือครั้งที่ 1 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 ในช่วงที่สำรวจเป็นฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอุปสรรคเล็กน้อยในการสังเกตและการเก็บข้อมูล โดยการหาพื้นที่เพื่อถ่ายทำ หาผู้ให้ข้อมูล และสังเกตลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาไปสู่ผลงานในขั้นต่อไป

2.2 การวางแผนและการถ่ายทำ

จากการลงพื้นที่ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นบริบท รับรู้ข้อมูล ปัญหา และข้อมูลการถ่ายทำที่นำมาสู่การจัดทำประเด็นคำถาม การวางลำดับการเล่าเรื่องผ่าน Storyboard และการวางแผนการถ่ายทำ การเดินทางไปยังพื้นที่ในครั้งที่ 2 วันที่ 11 - 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ในส่วนของการถ่ายทำ ผู้วิจัยได้วางตารางการถ่ายทำไว้ทั้งหมด 2 วัน (วันที่ 12 - 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2566) และปรับปรุงแนวคิดในการถ่ายทำ ซึ่งก่อนการถ่ายทำได้สำรวจสถานที่อีกครั้งเพื่อสำรวจความสะดวกในการถ่ายทำ สังเกตบรรยากาศและทดลองหาช่วงแสงที่น่าจะเป็นไปได้เมื่อถ่ายทำจริง รวมถึงการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันการสัมภาษณ์

2.3 สรุปการสำรวจและเตรียมการถ่ายทำ

เมื่อผู้วิจัยได้จัดการและติดต่อยืนยันสถานที่ถ่ายทำเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงได้ปรับเปลี่ยนและติดต่อผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นผู้ผลิตเกลือสินเธาว์ 2 คน 2 ช่วงวัย ได้แก่ นายศรียรรณ ชัดเงางาม อายุ 69 ปี ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ผลิตเกลือมาทั้งชีวิตดังภาพที่ 3 และ นายชาลิศา ชันหลวง (ลาเต้) อายุ 32 ปี ดังภาพที่ 4 คนรุ่นใหม่ที่มารับช่วงต่อภูมิปัญญาการทำเกลือที่บ้าน

ภาพที่ 3 บรรยากาศการถ่ายทำวันที่ 2
การสัมภาษณ์ นายศรีวรรณ ชัดเงางาม ปราชญ์ชาวบ้าน
Note: From © Pison Suwanpakdee 13/05/2023

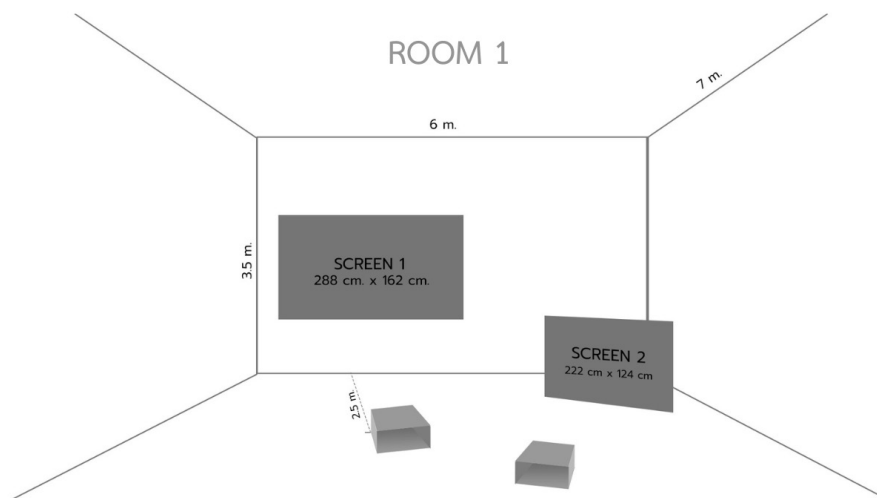
ภาพที่ 4 บรรยากาศการถ่ายทำวันที่ 2
การสัมภาษณ์ นายชาลิศา ชันหลวง (ลาเต้) คนทำเกลือรุ่นใหม่
Note: From © Pison Suwanpakdee 13/05/2023

การถ่ายทำทั้ง 2 วันมีความราบรื่นและสามารถเก็บ footage ได้ครบตามที่วางแผน โดยในส่วนของสัมภาษณ์มีเนื้อหา และภาพที่สะท้อนอารมณ์ผ่านสีหน้าขณะทำการสัมภาษณ์ จึงอาจมีการปรับวิธีการเล่าเรื่องใหม่ผ่านการตัดต่อ และการจัดวาง

การทดลองวัสดุและภาพร่างนิทรรศการ

การวิจัย “การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกลึก”: ภาพของเวลาในการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ ณ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน” ได้สร้างกระบวนการวิจัยด้วยการวิจัยเอกสาร บทสัมภาษณ์ และการสำรวจเพื่อผลิตผลงานศิลปะจัดวางจำนวน 3 ชิ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพร่างผลงานชุดที่ 1 วิดีโอศิลปะ (Video Art) ที่ใช้วิธีตกลึกทางภาพผ่านการสังเกตการณ์ตกลึกจากกระบวนการผลิตเกลือสินเธาว์ เพื่อสร้างภาพสัญลักษณ์ (Symbolic) ของเวลาและนำเสนอเป็นผลงานภาพเคลื่อนไหว จากการถ่ายทำจริงส่งผลให้มีการลำดับการเล่าเรื่องที่ต้องการให้เป็นจุดเดียวสร้างสัญลักษณ์ผ่านการเล่าเรื่องด้วยกลวิธีทางภาพยนตร์ แต่เมื่อถ่ายทำจริงแล้วได้พบรายละเอียดมากมายจากการทำงานจริง ผู้วิจัยจึงปรับแนวคิดในการนำเสนอผลงานวิดีโอใหม่เป็นลักษณะการนำเสนอผ่านวิดีโอจัดวาง (Video Installation) หลายจุดดังภาพที่ 5 โดยมีการจัดวางเนื้อหาของการสัมภาษณ์ และภาพหมู่บ้านแยกขาดจากกัน เพื่อให้เกิดบทสนทนาระหว่างคนทำเกลือและสถานที่ รวมไปถึงประเด็นหลักคือการผ่านเวลาของภูมิปัญญา และการดำเนินไปของเวลาธรรมชาติในสถานที่ที่เป็นต้นกำเนิดภูมิปัญญา

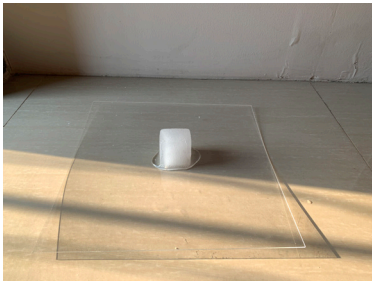

ภาพที่ 5 ภาพร่างนิทรรศการผลงานชุดที่ 1

Note: From © Pison Suwanpakdee 20/04/2023

การทดลองวัสดุผลงานชุดที่ 2 ผลงานศิลปะที่สร้างจากผลผลิตของเกลือหลังจากการถ่ายทำ โดยนำเกลือมาจัดวางและสร้างเตาเผาในพื้นที่ศิลปะนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เนื่องจากชาวบ้านบ่อเกลือมีความเชื่อว่า ห้ามนำน้ำที่มีแร่เกลือออกจากหมู่บ้าน ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้จึงต้องหาวิธีทำให้เกลือตกลึกในพื้นที่ศิลปะให้ได้ การทดลองแรกเริ่มคือ ลองเอาเกลือ 2 ประเภทไปแช่เป็นน้ำแข็งแล้วนำมาตากแดดให้ละลายและเกิดการตกลึกด้วยความร้อน ซึ่งการโรยเกลือบนพื้นเพียงอย่างเดียวอาจไม่สมบูรณ์ตามแนวคิด ผู้วิจัยจึงต้องค้นหาวสดุสำหรับวางเกลือทั้ง 2 ประเภท และได้พบกับแผ่นอะคริลิกใสสี่เหลี่ยมด้านเท่าที่เหมาะสมกับการทดลอง

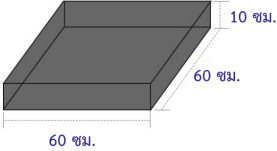
ตารางที่ 1 การทดลองสร้างผลงานชุดที่ 2

 1. ก้อนน้ำแข็ง (ที่มาจากเกล็ด) กำลังละลายบนแผ่นใสอะคริลิกใส	 2. ในขณะที่น้ำแข็งกำลังละลาย มีการทดลองโรยเกล็ดเพิ่ม	 3. ผลลัพธ์ที่ได้ เกิดเป็นรูปทรงของเกล็ดที่มีการแตกผลึก
--	---	---

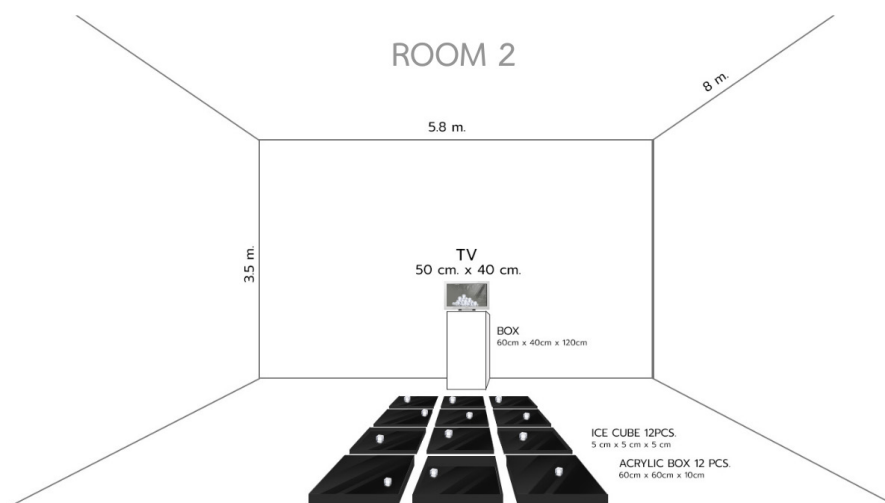
Note: From © Pison Suwanpakdee 17/03/2023

ในการทดลองครั้งนี้ พบว่ากระบวนการและผลลัพธ์จะเป็นที่น่าพึงพอใจ แต่ยังมีความกังวลด้านการนำแผ่นอะคริลิกใสที่ไปจัดแสดง และแผ่นใสอาจลื่นกับสถานที่ ผู้วิจัยจึงทดลองออกแบบใหม่โดยใช้อะคริลิกสีดำให้ติดกับสีขาวของเกล็ด โดยต้องการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อสะท้อนแนวคิดของผลงานที่มีความคิดมาจากเวลา 2 ลักษณะ จึงได้ออกแบบอะคริลิกสีดำเป็นกล่องสี่เหลี่ยมด้านเท่าขนาด 60 x 60 x 10 ซม. ดังตารางที่ 2 เพื่อสะท้อนแนวความคิดของเวลาแบบภววิสัย (Objective Time) ที่มีลักษณะเป็นวัตถุ จากแนวความคิดผ่านการทดลองวัสดุสู่ภาพร่างการออกแบบและการสร้างแบบร่างนิทรรศการผลงานชุดที่ 2 ดังภาพที่ 6 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การออกแบบวัตถุที่จะจัดวางในผลงานตามจริง

กล่อง ACRYLIC สีดำ จำนวน 12 กล่อง 60 ซม. x 60 ซม. x 10 ซม. 1. แบบร่างของกล่องอะคริลิกสีดำด้านเท่าขนาด 60 x 60 x 10 ซม.	 2. การทดลองปล่อยเกล็ดให้ตกผลึกบนกล่องอะคริลิกสีดำ
---	---

Note: From © Pison Suwanpakdee 22/03/2023

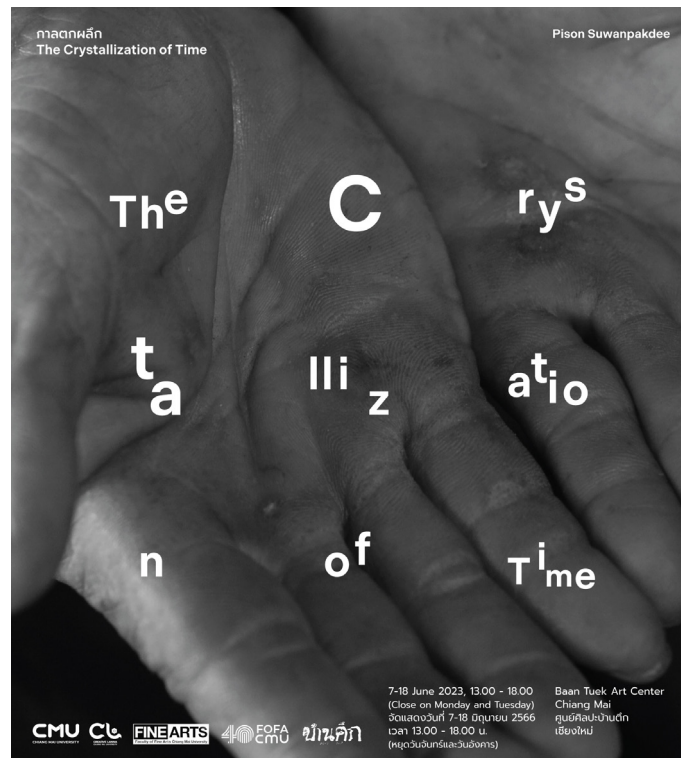
ภาพที่ 6 ภาพร่างนิทรรศการผลงานชุดที่ 2
Note: From © Pison Suwanpakdee 20/04/2023

สรุปการทดลองวัสดุและการออกแบบภาพร่าง

จากการทดลองวัสดุเกลือได้เน้นการนำเสนอความคิดผ่านวัตถุที่เรียบง่ายและการแสวงหาผลลัพธ์ในแง่ของปฏิกิริยาระหว่างวัสดุและเวลา ผลการทดลองซ้ำหลายครั้งพบว่า เกลือที่นำไปแช่เป็นก้อนน้ำแข็งนั้นใช้เวลาในการตกผลึกค่อนข้างช้าและใช้เวลาหลายวัน ผู้วิจัยจึงปรับเปลี่ยนวิธีนำเสนอจากความตั้งใจแรกที่ต้องการนำเสนอโดยใช้ก้อนน้ำแข็งเกลือละลายในผลงานเป็นการบันทึกภาพการเปลี่ยนแปลงและนำไปแสดงร่วมกับเกลือที่ตกผลึกเป็นอะคริลิกแล้ว ส่วนในด้านการออกแบบภาพร่างนิทรรศการนั้นถูกพัฒนาตามแนวคิดและสถานที่ซึ่งได้แบ่งเป็น 2 ห้องนิทรรศการและได้พัฒนาการออกแบบจนค้นพบรูปแบบที่ตรงกับแนวคิดที่วางไว้มากที่สุด จากนั้น ผู้วิจัยจึงถอดแบบและสร้างสรรค์เป็นนิทรรศการ “กาลตกผลึก” ณ ศูนย์ศิลปะบ้านตึก ถนนท่าแพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกผลึก” (The Crystallization of The Time) ได้ผ่านกระบวนการวิจัยเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี จนถึงการทดลองวัสดุ และการผนวกรวมแนวคิดกับผลงานสร้างสรรค์เป็นภาพร่างที่สมบูรณ์สำหรับการเผยแพร่ในรูปแบบผลงานศิลปะจัดวางบนพื้นที่ศิลปะร่วมสมัย ณ ศูนย์ศิลปะบ้านตึก ถนนท่าแพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 7 - 18 มิถุนายน พ.ศ. 2566 มีการประกอบสร้างผลงานที่สมบูรณ์ตามแนวคิดสู่การสังเกตและเก็บข้อมูลการปฏิสัมพันธ์ต่อกันของผลงาน ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ผลงานผ่านทฤษฎีเวลา 2 ลักษณะ เพื่อตอบสมมติฐานในการสร้าง “ภาพของเวลา” ให้ปรากฏบนพื้นที่ที่จัดแสดงศิลปะและสรุปผลการวิจัยในลักษณะอุปนัย

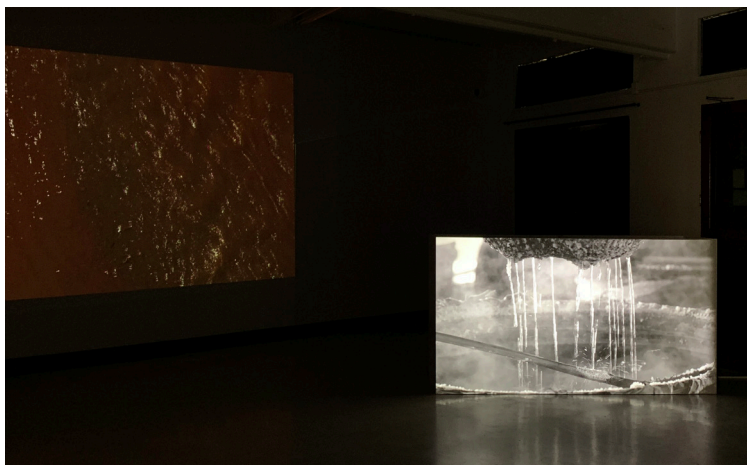
ภาพที่ 7 โปสเตอร์งานนิทรรศการ “กาลตกผลึก” (The Crystallization of The Time)

Note: From © Pison Suwanpakdee 16/05/2023

แนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน “กาลตกผลึก” (The Crystallization of The Time)

“กาล(เวลา)” ที่ตกผลึกเป็น “ปัจจุบัน” ขณะที่เราพินิจในโมงยามที่เราดำเนินชีวิตอยู่ เรามองผลลัพธ์ของกาลที่ปรากฏอยู่นั้นเป็นอย่างไร? ในเมื่อปัจจุบันที่กำลังดำเนินอยู่อาจเร็วหรือช้าเกินกว่าเราจะรู้สึกได้ถึง? นิทรรศการชุด “กาลตกผลึก”(The Crystallization of Time) เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง “กาลตกผลึก”: ภาพของเวลาในการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ ณ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ด้วยการตั้งคำถามถึงวัตถุที่เรียกว่า “เวลา” ผ่านการนำวิถีชีวิตของคนผลิตเกลือโบราณ วัสดุเกลือ ภาพเคลื่อนไหวและกลวิธีการแสดงออกของ “เวลา” บนพื้นที่แสดงนิทรรศการของศูนย์ศิลปะบ้านตึก เพื่อชวนให้คิดถึงความสัมพันธ์ของวิถีผลิตเกลือสินเธาว์โบราณกับภาพของเวลาที่ปรากฏ (ในนิทรรศการ) และรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลง ระหว่าง “ชีวิต” และ “เวลา”

นิทรรศการถูกแบ่งพื้นที่เป็น 2 ห้อง ห้องแรก (ภาพที่ 8) เพื่อการนำเสนอผลงานภาพเคลื่อนไหว 2 จอที่ฉายภาพต่างขนาดแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง และห้องที่สอง (ภาพที่ 9) เป็นห้องที่แสดงวัตถุ 12 ชิ้นที่มีร่องรอยการตกผลึกของเกลือ และจอทีวีที่นำเสนอภาพบันทึกจากก้อนน้ำแข็งจนตกผลึกเป็นร่องรอยของเกลือบนอะคริลิกสีดำ 12 ชิ้น โดยทั้ง 2 ห้องมีการสร้างความหมายและปฏิสัมพันธ์ต่อกันผ่านแนวคิดของภูมิปัญญาและเวลา

ภาพที่ 8 บรรยายาศนิตรรศการ “กาลตคผลลล” (The Crystallization of Time) ห้องที่ 1

Note: From © Pison Suwanpakdee 06/06/2023

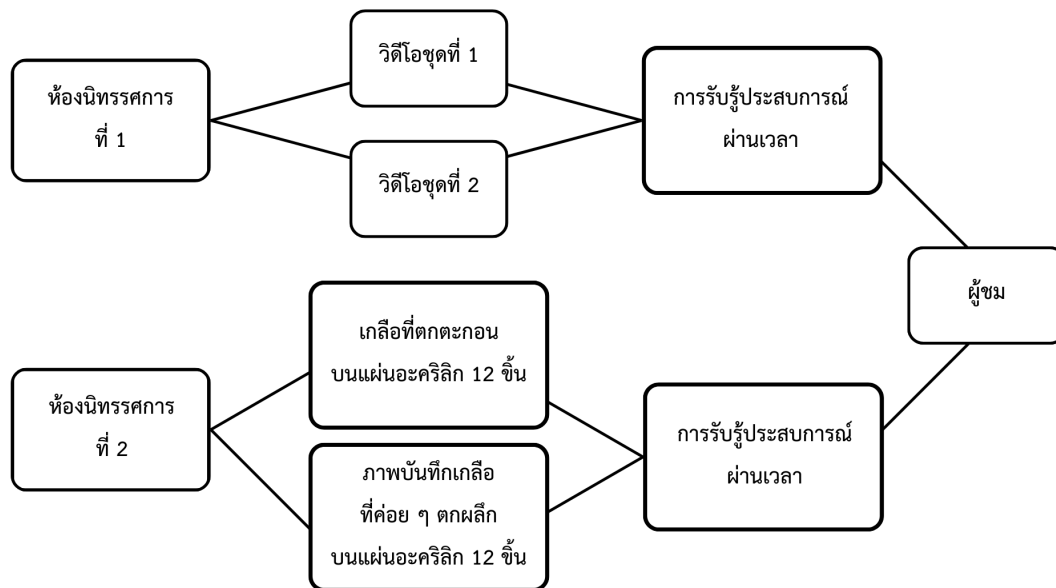

ภาพที่ 9 บรรยายาศนิตรรศการ “กาลตคผลลล” (The Crystallization of Time) ห้องที่ 2

Note: From © Pison Suwanpakdee 06/06/2023

จากแนวความคิด ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ภาพและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเวลาในพื้นที่ศิลปะที่ยึดโยงกับเรื่องราวของ ภูมิปัญญา และแนวคิดของเวลาที่ได้ศึกษาไปในข้างต้น โดยผู้ชมสามารถซึมซับประสบการณ์และสำรวจกระบวนการ ทางเวลาของผลงานที่ได้จัดวางไว้ทั้ง 2 ห้องนิทรรศการ โดยในห้องนิทรรศการที่ 1 นำเสนอภาพเคลื่อนไหว จากเป็น ภาพยนตร์ 2 จอภาพแบ่งเป็น 2 ลักษณะของเนื้อหา โดยจุดประสงค์การสร้างสรรคไม่ได้มุ่งให้ผู้ชมรับชมเนื้อหา ทั้งหมด เพียงแต่ได้รับประสบการณ์ของเวลา 2 ลักษณะที่ชี้ชวนให้ผู้ชมสามารถขบคิดต่อถึงลักษณะของภาพและ เนื้อหาที่ต่างกัน ในห้องนิทรรศการที่ 2 ร่องรอยของเกล็ดที่ปรากฏจะเชื่อมโยงอย่างอัตโนมัติหากผู้ชมที่ได้รับชม เนื้อหาก่อนหน้าจากภาพเคลื่อนไหวในห้องนิทรรศการที่ 1 ร่องรอยที่ผ่านกาลเวลากับทักษะทางภูมิปัญญาจะ ถูกเชื่อมโยงด้วยประสบการณ์ทางเวลาของผู้ชมเมื่อชมนิทรรศการนี้ครบทุกเนื้อหาดังภาพที่ 10 จึงจะเกิดอารมณ์

ความรู้สึกและการตระหนักรู้การมีอยู่ของเวลาผ่านภาพเคลื่อนไหวและกระบวนการทางเวลาที่ทำให้เกิดวัตถุทางศิลปะในพื้นที่นิทรรศการ ซึ่งในหัวข้อต่อจากนี้จะเป็นการนำเสนอการวิเคราะห์และการประกอบสร้างทางความคิดในผลงานนิทรรศการ “กาลตกลึก” ถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของผลงานนั้นได้สร้างประสบการณ์และสร้างความหมายร่วมกันอย่างไร

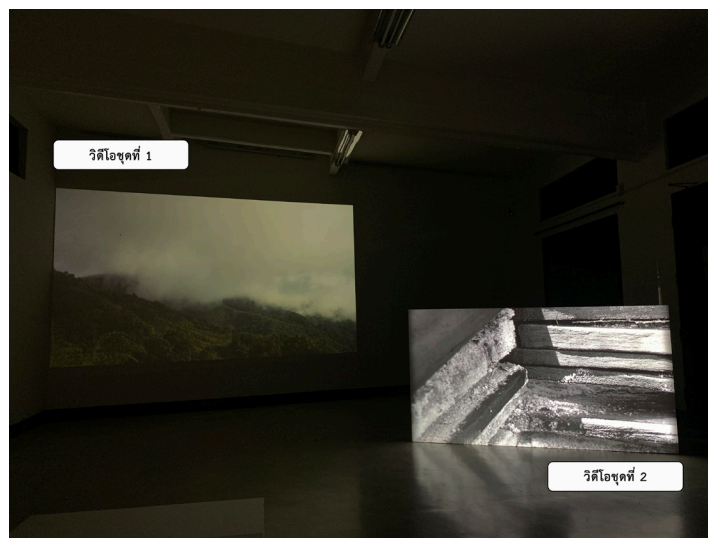

ภาพที่ 10 แผนภาพแสดงการสร้างความหมายร่วมกันของ 2 ห้องนิทรรศการ

Note: From © Pison Suwanpakdee 15/05/2023

ผลงานภาพเคลื่อนไหวและการสร้างความหมาย

ผลงานภาพเคลื่อนไหวในวิดีโอชุดที่ 1 ชื่อว่า “เวลา และสถานที่...และ เวลา” (Time and Place...and Time) เป็นภาพยนตร์ที่ใช้การนำเสนอเป็นภาพสี่ความยาว 22 นาที ถูกฉายบนผนังของศูนย์ศิลปะ และภาพเคลื่อนไหวในวิดีโอชุดที่ 2 ในชื่อว่า “ในชีวิต, ในเวลา” (In life, In time) เป็นภาพยนตร์นำเสนอเป็นภาพ ขาว - ดำ ความยาว 18 นาที ถูกฉายบนจอที่ถูกจัดวางไว้บนพื้นที่ดังภาพที่ 11 ในวิธีการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้สร้างความปฏิสัมพันธ์จากแนวคิดของเวลา 2 กระแส ด้วยการแบ่งจอฉาย 2 จอภาพ โดยวิดีโอชุดที่ 1 แทนเวลาแบบภาววิสัย (Objective Time) และวิดีโอชุดที่ 2 แทนเวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 11 ภาพนิทรรศการห้องที่ 1 แสดงการจัดวางวิดีโอทั้ง 2 ชุด
Note: From © Pison Suwanpakdee 06/06/2023

ผลงานวิดีโอชุดที่ 1 “เวลา และสถานที่...และ เวลา” (Time and Place...and Time)

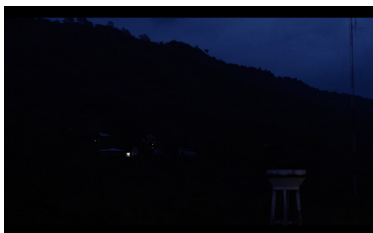
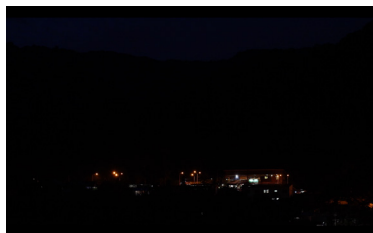
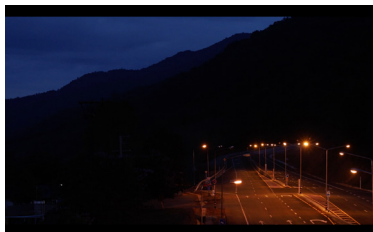
วิดีโอชุดนี้ได้นำเสนอภาพบรรยากาศทางธรรมชาติรอบพื้นที่หมู่บ้านและพื้นที่ทางธรรมชาติใกล้เคียงในกรอบเวลา 1 วัน โดยสามารถพิจารณาภาพเป็นการแบ่งให้เห็นแต่ละช็อต (Shot) ของวิดีโอได้จากตารางภาพผลงาน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 รวมภาพผลงาน “เวลา และสถานที่...และ เวลา” (2566), HD, สี, 22 นาที

		
Shot#1	Shot#2	Shot#3
		
Shot#4	Shot#5	Shot#6

Note: From © Pison Suwanpakdee 14/10/2023

ตารางที่ 3 รวมภาพผลงาน “เวลา และสถานที่...และ เวลา” (2566), HD, สี, 22 นาที (ต่อ)

		
Shot#7	Shot#8	Shot#9
		
Shot#10	Shot#11	Shot#12
		
Shot#13	Shot#14	Shot#15
		
Shot#16	Shot#17	Shot#18
		
Shot#19		

Note: From © Pison Suwanpakdee 14/10/2023

จากตารางที่ 3 พบว่าวิดีโอชุดนี้ร้อยเรียงภาพธรรมชาติของอำเภอบ่อเกลือ ที่เริ่มจากช่วงเช้าจนถึงช่วงเย็นใน 1 วัน ลักษณะฉายวนซ้ำ หากดูทั้งหมดจะเห็นช่วงเวลาของธรรมชาติใน 1 วัน และภาพแต่ละช็อต (Shot) มีความยาวมาก เพื่อแสดงลักษณะของเวลาธรรมชาติที่มีความยิ่งใหญ่กว่ากลวิธีทางภาพยนตร์ที่จะไปเปลี่ยนแปลงเวลาให้รวดเร็วหรือช็อต (Shot) ให้สั้นลงตามภาษาของภาพยนตร์ ผู้วิจัยต้องการใช้กลวิธีนี้มานำเสนอกฎของเวลาธรรมชาติที่ดำเนินไปตามครรลองของมัน แตกต่างจากเวลาทางภาพยนตร์ที่เป็นความคิด (ทักษะและภูมิปัญญา) ของมนุษย์ จุดประกายนำเสนอคือภาพของเวลาที่มีลักษณะ เวลาแบบภววิสัย (Objective Time)

ผลงานวิดีโอชุดที่ 2 “ในชีวิต, ในเวลา” (In life, In time)

ผลงานวิดีโอชุดนี้จะมีลักษณะเป็นภาพยนตร์สารคดีบันทึกเรื่องราวของคนทำเกลือสินเธาว์จากบ้านบ่อหลวง 2 ้วย คือ นายศรีวรรณ ชัดเงางาม อายุ 69 ปี ปราชญ์ชาวบ้านที่ผลิตเกลือแบบดั้งเดิมมา 60 ปี (personal communication, May 12, 2023) กับคนผลิตเกลือคนรุ่นใหม่ นายชาลิศา ชันหลวง (ลาเต้) อายุ 32 ปี (personal communication, May 12, 2023) ที่กลับมาอยู่บ้านเนื่องจากสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 ระบาดจากที่สถานการณ์จายอมในการกลับมาอยู่บ้านที่คิดไว้ตอนแรกแค่ชั่วคราวเท่านั้น แต่สุดท้ายก็เรียนรู้การทำเกลือเพื่อเป็นอาชีพ ผลงานชุดนี้นำเสนอความคิดและมุมมองต่อการผลิตเกลือผ่านคน 2 รุ่นด้วยบทสัมภาษณ์ชุดเดียวกันแต่นำมาตัดต่อร้อยเรียงอีกครั้งเพื่อนำเสนอ อีกทั้งการเล่าเรื่องยังนำเสนอผ่านภาพบรรยากาศของโรงต้มเกลือคว้นจากพื้น เกลือกำลังตกผลึกในกระทะ ผู้คนในหมู่บ้าน และบ่อเกลือที่ผู้คนเคารพนับถือ ถูกนำเสนอเป็นภาพขาว - ดำ เพื่อโต้ตอบกับวิดีโอชุดที่ 1 ด้วยภาษาภาพยนตร์ที่เป็นภาพสี ดังนี้

ตารางที่ 4 Shot และเรื่องราวของวิดีโอ ในชีวิต, ในเวลา (2566) HD, ขาว-ดำ, เสียง, 18 นาที

 Shot#1 ภาพใกล้ (Close-Up) เกลือที่เกาะขอบบ่อเกลือ เสียง: ลาเต้เล่าเรื่องตำนานของบ่อเกลือที่ส่งต่อกันมา	 Shot#2 ภาพใกล้ (Close-Up) น้ำเกลือในบ่อเกลือ เสียง: ศรีวรรณเล่าเรื่องตำนานของบ่อเกลือที่มีรายละเอียดกว่าลาเต้	 Shot#3 ภาพใกล้ (Close-Up) เกลือกำลังตกผลึกในกระทะ เสียง: ศรีวรรณเล่าเรื่องต่อเนื่อง
---	--	--

Note: From © Pison Suwanpakdee 14/10/2023

ตารางที่ 4 Shot และเรื่องราวของวิดีโอ ในชีวิต, ในเวลา (2566) HD, ขาว-ดำ, เสียง, 18 นาที (ต่อ)

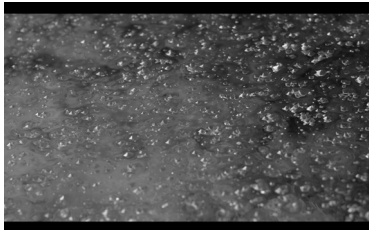
 Shot#4 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) บรรยายโรงต้มเกลือภาพนอก เสียง: ศรีวรรณพูดถึงการต่อ ยอดภูมิปัญญาว่าคือวิถีชีวิต เป็นการสืบทอด	 Shot#5 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) ฉายในโรงต้มเกลือ เสียง: ลาเต้เคยมองว่า การทำเกลือเป็นงานหนัก ไม่ชอบทำตั้งแต่เด็ก	 Shot#6 ภาพใกล้ (Close-Up) กระทะต้มเกลือ เสียง: ศรีวรรณเล่าว่าการต้มเกลือต้องใช้ความอดทน และปัจจุบันมีคนทำเหลือน้อย และคิดว่าในอนาคตอาจไม่เหลือแล้ว
 Shot#7 ภาพใกล้ (Close-Up) ไยแมงมุมในโรงต้มเกลือ เสียง: จากเหตุการณ์โควิด-19 ทำให้ลาเต้ต้องออกจากงานที่กรุงเทพฯ แล้วเดินทางกลับมาอยู่บ้านในจังหวัดน่าน	 Shot#8 ภาพไกลระดับกลาง (Medium Long Shot) บรรยายภายนอกโรงต้มเกลือ เสียง: ลาเต้เล่าว่า หลังจากอยู่บ้านหลายเดือน จึงตัดสินใจทำเกลือขายในตลาดออนไลน์	 Shot#9 ภาพใกล้ (Close-Up) ภาพขณะตั้งไฟต้มเกลือ เสียง: ศรีวรรณเล่าถึงการการทำเกลือตั้งแต่อายุ 9 ปีถึงปัจจุบัน 69 ปี
 Shot#10 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) กระเช้าที่มีเกลือตกผลึกแล้ว เสียง: ลาเต้พูดถึงการทำเกลือสมัยก่อนที่สร้างมิตรภาพที่ดีในชุมชน แต่ไม่ได้ดีต่อเศรษฐกิจหากใช้วิธีคิดแบบเมือง	 Shot#11 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) ฝาน้ำที่ผุพังของโรงต้มเกลือ เสียง: ลาเต้เคยมองว่า การทำเกลือเป็นงานหนัก ไม่ชอบทำตั้งแต่เด็ก	 Shot#12 ภาพใกล้ (Close-Up) กระทะต้มเกลือ เสียง: ศรีวรรณเล่าว่าการต้มเกลือต้องใช้ความอดทน และปัจจุบันมีคนทำเหลือน้อย และคิดว่าในอนาคตอาจไม่เหลือแล้ว

ตารางที่ 4 Shot และเรื่องราวของวิดีโอ ในชีวิต, ในเวลา (2566) HD, ขาว-ดำ, เสียง, 18 นาที (ต่อ)

 Shot#13 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) เกลือในกระทะกำลังตักผลึก เสียง: ศรีวรรณเล่าถึงความภูมิใจที่ได้ต้มเกลือทุกวัน	 Shot#14 ภาพใกล้ (Close-Up) เกลือในกระทะกำลังตักผลึก	 Shot#15 ภาพใกล้ (Close-Up) ใบหน้าของลาเต้ เสียง: ลาเต้เสียดายโอกาสต่าง ๆ ในการทำงาน แต่เมื่อมองความเป็นจริงรู้สึกห่วงใยพ่อและแม่ที่แก่ลงทุกวัน จึงคิดมาต่อยอดการขายเกลือ
 Shot#16 ภาพใกล้ (Close-Up) ใบหน้าของศรีวรรณ เสียง: ศรีวรรณหวาดกลัวว่าในอนาคตจะไม่มีใครสืบทอดการต้มเกลือ	 Shot#17 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) เงาของหลังคาโรงต้มเกลือกับท้องฟ้า	 Shot#18 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) การผลิตเกลือ เสียง: ศรีวรรณพูดถึงพิธีปิดหมู่บ้านเพื่อบวงสรวงเจ้าบ่อที่มีขั้นตอนเข้มงวด
 Shot#19 ภาพขนาดกลาง (Medium Shot) การผลิตเกลือ	 Shot#20 ภาพใกล้ (Close-Up) การผลิตเกลือ	 Shot#21 ภาพใกล้ (Close-Up) การผลิตเกลือ

Note: From © Pison Suwanpakdee 14/10/2023

ตารางที่ 4 Shot และเรื่องราวของวิดีโอ ในชีวิต, ในเวลา (2566) HD, ขาว-ดำ, เสียง, 18 นาที (ต่อ)

		
Shot#22 ภาพใกล้ (Close-Up) ร่องรอยบนฝ่ามือของศรีวรรณที่ทำงานมา 60 ปี	Shot#23 ภาพใกล้ (Close-Up) ร่องรอยบนใบหน้าและแววตาของศรีวรรณในวัย 69 ปี	Shot#24 ภาพใกล้ (Close-Up) ร่องรอยบนฝ่ามือของลาเต้
		
Shot#25 ภาพใกล้ (Close-Up) ร่องรอยบนใบหน้าและแววตาของลาเต้	Shot#26 ภาพใกล้ (Close-Up) ดอกเกลือค่อย ๆ ตกผลึกแล้วลอยขึ้นมา เสียง: เสียงดอกเกลือในกระทะ	

Note: From © Pison Suwanpakdee 14/10/2023

กลวิธีการสร้างสรรค์ลำดับเรื่องในผลงาน “ในชีวิต, ในเวลา (2566)” ในตารางที่ 4 ใช้การโต้ตอบในประเด็นเดียวกัน มีการเปิดเรื่องด้วยการเล่าเรื่องตำนานระหว่างคน 2 รุ่นที่ไม่มีความเหมือนกัน โดยเรื่องราวได้เปลี่ยนผ่านไปตามช่วงวัยและความสนใจ โดยเวลาในความผูกพันกับภูมิปัญญาการผลิตเกลือแตกต่างกันตามชั่วอายุคน จึงพบเรื่องเล่าเรื่องเดียวกันที่มีความทับซ้อนกันแต่ไม่ได้ต้องการให้พิจารณาว่าเรื่องใดจริงหรือไม่จริง ซึ่งต้องการแสดงให้เห็นว่าเวลาในความผูกพันต่อภูมิปัญญาหรือสิ่งใดย่อมแสดงออกผ่านมุมมองหลายอย่างในเรื่องราว ผู้วิจัยยังได้รับรู้ความรู้สึกของลาเต้ที่มีต่อเวลาของกรุงเทพฯ กับที่บ้านที่มีความสั้นยาวของความรู้สึกต่อสถานที่ที่ต่างกัน ดังแนวคิดของแบร์กซองที่ถูกอ้างอิงในตอนต้นว่า “ระยะเวลา” ซึ่งทางกายภาพคือการวัดจุดสองจุดในอวกาศ เช่น นาฬิกา แต่ระยะเวลาภายในคือ การเปลี่ยนแปลงที่เรามีประสบการณ์ได้ในตัวมันเอง ซึ่งเป็นกระแสสำนึกที่ไร้การกินพื้นที่ในอวกาศ มนุษย์ประสบได้โดยตรงจากภายในที่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตไหลไปบรรจบกัน ซึ่งแนวความคิดนี้ตรงกับความคิดต่างของทักษะและความรู้ระหว่างศรีวรรณและลาเต้ซึ่งเป็นการรับรู้เวลาภายในที่ต่างกัน จึงส่งผลให้มีการแสดงออกทางความคิดและความรู้สึกแตกต่าง ในตอนท้ายของวิดีโอได้วางการเล่าเรื่องพิธีกรรมที่สืบทอดเอาไว้ เพื่อเป็นภาพแทนของลักษณะของวัฒนธรรมทางพิธีกรรมเฉพาะของสถานที่ที่มีความเป็นวัตถุ (Object) ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้แม้เวลาจะผ่านไปแค่ไหนก็ตาม และวิดีโอจบลงด้วยภาพของดอกเกลือ ซึ่งกลวิธีการทำดอกเกลือมีลักษณะพิเศษกว่าการทำเกลือปกติที่ผลผลิตของชุมชนบ่อเกลือขึ้นอยู่กับฤดู

อุณหภูมิของบรรยากาศ และการใช้ไฟ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกำหนดได้อย่างแม่นยำ เนื่องจากขึ้นอยู่กับเวลาตามธรรมชาติ ผลผลิตของดอกเกลือจึงมีความเป็นนามธรรม ซึ่งวางไว้เป็นฉากสุดท้ายของงาน ผู้ชมสามารถตีความและรับรู้ระยะเวลาจาก 2 แนวคิดในผลงานชิ้นนี้ขึ้นเดียว หรือการหาความเชื่อมโยงระหว่างกันกับงานทุกชิ้นในนิทรรศการก็ได้ เนื่องจากการตั้งต้นมาจากแก่นความคิดของมโนทัศน์ทางเวลาชุดเดียวกัน

การจัดวางและความสัมพันธ์ระหว่าง 2 จอ

การปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 2 ผลงานภาพเคลื่อนไหว “ในชีวิต, ในเวลา” (2566) และ “เวลา และสถานที่...และเวลา” (2566) เมื่อถูกจัดวางร่วมกัน สิ่งแรกที่ผู้ชมเข้ามาพบคือความต่างของขนาดของ 2 จอภาพ โดยจอหนึ่งวางบนพื้นนิทรรศการ แต่อีกจอที่มีขนาดใหญ่กว่าถูกฉายบนผนัง มุมมองของการฉายภาพในลักษณะนี้มาจากความคิดหลักของเวลา 2 ลักษณะ โดยลักษณะเวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time) จะถูกจัดวางบนพื้นที่ที่สามารถสังเกตเห็นวัตถุสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่มีติ้ววางอยู่ในพื้นที่แสงจากโปรเจคเตอร์ฉายผลงาน “ในชีวิต, ในเวลา” (2566) โดยมีเนื้อหาบนจอเกี่ยวกับภูมิปัญญาของคนทำเกลือ 2 ช่วงวัยในรูปแบบสารคดี ภาพของคนทำเกลือและภาพบรรยากาศของโรงต้มเกลือที่ใช้ภาพขนาดกลางและใกล้ เพื่อให้มีความเป็นมุมมองในลักษณะบุคคล (Subjective Shot) รวมถึงเนื้อหาและลักษณะทางภาษาภาพยนตร์ อีกจอหนึ่งที่อยู่ที่ฝาผนังของห้อง เป็นภาพธรรมชาติภาพสี ภาพกว้างเข่นั่นนาน ถูกถ่ายเป็นภาพกว้างแสดงลักษณะแบบมุมมองวัตถุ (Objective Shot) เพื่อนำเสนอแนวคิด เวลาแบบภววิสัย (Objective Time) ที่เวลาของธรรมชาติจะไหลไปตามครรลองวนไปไม่มีสิ้นสุด ผู้ชมจึงรับรู้เวลา 2 ลักษณะบนพื้นที่เดียวกันผ่านภาพยนตร์ 2 จอ ส่งผลให้เกิดภาพของเวลา 2 ลักษณะด้วยประสบการณ์การเชื่อมโยงความหมายของทั้ง 2 ชิ้นงานที่ดำเนินไปพร้อมกัน

ภาพที่ 12 ภาพจากวิดีโอ 1: เวลา และสถานที่...และเวลา

Note: From © Pison Suwanpakdee 15/10/2023

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์วิดีโอชุดที่ 1 กับเวลา 2 ลักษณะ

ลักษณะเวลา	รายละเอียดการวิเคราะห์
เวลาแบบภววิสัย (Objective Time)	- ความเป็นภาพยนตร์ที่ถูกร้อยเรียงและจัดวางบนพื้นที่ศิลปะ ฉายวนซ้ำ ภาพธรรมชาติเปรียบดังวัตถุหนึ่งของผลงาน ดำเนินตามเงื่อนไขของครรลองธรรมชาติ - นำเสนอด้านกลวิธีภาษาภาพยนตร์ที่เลือกใช้ภาพกว้าง (Long Shot) ในการถ่ายทำเพื่อสะท้อนความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ - ภาพธรรมชาติถูกถ่ายด้วยความยาวต่อช็อต (Shot) นานกว่าปกติ เพื่อแสดงให้เห็นความเป็นธรรมชาติมีอิทธิพลมากกว่ากลวิธีทางภาพยนตร์ - นำเสนอผลงานด้วยภาพสี เพื่อความใกล้เคียงกับสิ่งที่ป็นธรรมชาติ เป็นตัวแทนของเวลาแบบภววิสัย (Objective Time) เพื่อระลึกถึงเวลาของโลกจริงที่ดำเนินอยู่
เวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time)	- ความรู้สึกต่อภาพที่ไม่มีเสียง เชื่อเชิญให้ตีความร่วมกับผลงาน “ในชีวิต, ในเวลา” (2566) ที่มีเรื่องราว โครงสร้างการเล่าเรื่องอย่างเป็นระบบที่ถูกจัดวางอยู่ในห้องนิทรรศการเดียวกัน

Note: From © Pison Suwanpakdee 15/10/2023

ภาพที่ 13 ภาพจากวิดีโอชุดที่ 2 กับเวลา 2 ลักษณะ

Note: From © Pison Suwanpakdee 15/10/2023

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์วิดีโอชุดที่ 2 กับเวลา 2 ลักษณะ

ลักษณะเวลา	รายละเอียดการวิเคราะห์
เวลาแบบภววิสัย (Objective Time)	- การถ่ายทอดภูมิปัญญา ความเป็นชนบทของศรีวรรณ ปราชญ์ชาวบ้านผู้ทำนาเกลือมากกว่า 60 ปี ถ่ายทอดภูมิปัญญาและบริบทพิธีการอย่างเคร่งครัด ชีวิตที่เปรียบดังวัตถุแห่งกาลเวลา - ภาพโรงต้มเกลือกับชีวิตที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของคนและกัน
เวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time)	- ทักษะและความรู้สึกรู้สึกของคนรุ่นใหม่อย่างละเอียด ที่มีประสบการณ์การทำนาเกลือไม่มากนัก ทุกสิ่งทุกอย่างยังต้องรอเวลาผ่านประสบการณ์ และการรับรู้เวลาที่แตกต่างระหว่างชุมชนเมืองและบ้านเกิด ชีวิตที่เติบโตเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย - ใช้ภาพระยะใกล้ (Close-Up) และขนาดกลาง (Medium Shot) เพื่อบอกเล่ามุมมองของการทำนาเกลือต่างวัย และภาพของโรงต้มเกลืออย่างใกล้ชิด เนื่องจากเป็นสถานที่ที่เปรียบเสมือนอวัยวะหนึ่งของคนทำนาเกลือ - ใช้ภาพขาว - ดำ เพื่อสร้างโลกจำเพาะของคนผลิตเกลือสินเธาว์ ด้วยศิลปะทางภาพที่เป็นอุดมคติทางภาพยนตร์ดั้งเดิม

Note: From © Pison Suwanpakdee 15/10/2023

ภาพที่ 12 และ 13 จากผลงานวิดีโอทั้ง 2 ชุด ที่ถูกแบ่งแยกความคิดของเวลา 2 ลักษณะในแต่ละจอแยกขาดออกจากกัน เมื่อพิจารณาและวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่าลักษณะของเวลาแบบภววิสัยและอัตวิสัยนั้นมีความแตกต่างกันในผลงานทั้ง 2 จอภาพ ดังนั้น แนวความคิดต่อเวลากับผลงานชุดนี้ไม่สามารถแบ่งแยกความคิดของเวลาแยกขาดจากกันได้ตามแนวคิดที่ถูกวางไว้ในตอนแรก ความเป็นเวลา 2 ลักษณะ นั้นขึ้นอยู่กับผู้ชมว่าจะรับประสบการณ์และเรื่องราวได้ยาวนานเพียงใด ระยะเวลาการอยู่กับผลงานก็มีส่วนในความเข้าใจเวลาในแต่ละลักษณะ

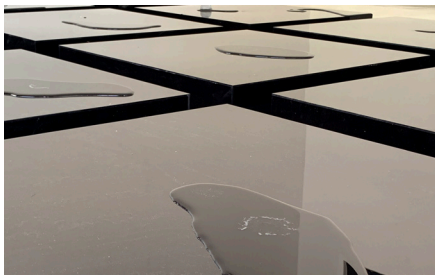
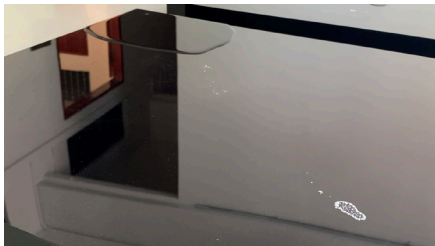
การนำเสนอวัตถุทางศิลปะ (Object Art) และการจัดวาง (Installation)

ในห้องนิทรรศการที่ 2 เป็นงานสร้างสรรค์ที่นำเสนอวัตถุทางศิลปะ (Object Art) โดยหยิบยกกระบวนการการทำเกลือสินเธาว์มาสู่การสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัย ด้วยการใช้กล่องอะคริลิกด้านเท่าสีดำขนาด 60 x 60 x 10 ซม. จำนวน 12 กล่อง วางเรียงกันเป็นสี่เหลี่ยม มีระยะห่าง 10 ซม. เท่ากันทุกด้าน โดยจัดวางก้อนน้ำเกลือทรงลูกบาศก์แข็ง แข็ง กึ่งกลางในแต่ละชั้นดังภาพที่ 14 และปล่อยน้ำแข็งละลายจนตกผลึกสร้างรูปทรงบนอะคริลิกสีดำ พื้นผิวของผลงานสะท้อนบรรยากาศภายนอกแสดงภาพของเวลาธรรมชาติที่ปรากฏและแปรเปลี่ยนบนวัตถุศิลปะ ซึ่งผู้วิจัยได้บันทึกการเปลี่ยนแปลงในแต่ละวันผ่านภาพนิ่งและวิดีโอดังตารางที่ 7 เกิดเป็นผลงาน 2 ชุดในพื้นที่เดียวกัน โดยชุดแรกเป็นผลงานที่เกลือตกผลึกบนวัตถุอะคริลิกสีดำดังภาพที่ 15 และกลายเป็นผลงาน “ตกผลึกเวลา - วิดีโอ” (Crystallized Time-Video, 2566) ผลงานวิดีโออีกชิ้นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมในนิทรรศการในภาพที่ 16 และภาพรวมระหว่างผลงาน 2 ชุด ดังภาพที่ 17

ภาพที่ 14 การจัดวางก้อนน้ำแข็งเกล็ดในผลงาน
Note: From © Pison Suwanpakdee 01/06/2023

ตารางที่ 7 กระบวนการตกผลึกของน้ำแข็งเกล็ดบนวัตถุอะคริลิกสี่เหลี่ยมด้านเท่า 12 ชิ้น

วันที่	ภาพผลงาน	การเปลี่ยนแปลง
1		น้ำเกล็ดก้อนรูปทรงลูกบาศก์ที่ถูกแช่แข็งละลายในพื้นที่
2		เริ่มปรากฏผลึกเกล็ดจากก้อนน้ำเกล็ดที่ละลายต่อเนื่องในอุณหภูมิของพื้นที่
3		เริ่มปรากฏผลึกแห้งจากน้ำเกล็ดที่ละลายเกือบทั้งหมด

Note: From © Pison Suwanpakdee 01/06/2023

ตารางที่ 7 กระบวนการตกผลึกของน้ำแข็งเกลือบนวัตถุอะคริลิกสี่เหลี่ยมด้านเท่า 12 ชิ้น (ต่อ)

วันที่	ภาพผลงาน	การเปลี่ยนแปลง
4		ปรากฏผลึกแข็งหลายส่วน โดยบางส่วนยังเป็นน้ำเกลือบและกำลังละลายในอุณหภูมิของพื้นที่
5		น้ำเกลือบที่ละลายแล้วแห้งสนิท ปรากฏเป็นผลึกเกลือบที่สวยงาม

Note: From © Pison Suwanpakdee 01/06/2023

จากตารางที่ 7 พบว่าผลงาน “ตกผลึกเวลา-วัตถุ” (Crystallized Time-Object, 2566) มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละวันของก้อนน้ำเกลือบทรงลูกบาศก์ค่อย ๆ ละลายบนแผ่นอะคริลิกสี่เหลี่ยมด้านเท่าสีดำทั้ง 12 ชิ้นจนเกิดเป็นร่องรอยการตกผลึกในเวลา 5 วัน ซึ่งในแต่ละวันลักษณะก้อนน้ำแข็งเกลือบเปลี่ยนรูปและสถานะจาก “ของเหลว” ผ่าน “อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลง” และ “เวลา” มาสู่ “วัตถุ” ในรูปแบบของผลึกเกลือบ

ภาพที่ 15 ผลงาน “ตกผลึกเวลา-วัตถุ” (Crystallized Time-Object, 2566) (1)

Note: From © Pison Suwanpakdee 08/06/2023

ภาพที่ 16 ผลงาน “ตกผลึกเวลา-วิดีโอ” (Crystallized Time-Video, 2566) (2)

Note: From © Pison Suwanpakdee 08/06/2023

ภาพที่ 17 ภาพรวมของนิทรรศการห้องที่ 2 และบรรยากาศภายนอกที่สะท้อนสู่ผลงาน

Note: From © Pison Suwanpakdee 08/06/2023

ในการวิเคราะห์ผลงาน “ตกผลึกเวลา-วัตถุ” Crystallized Time-Object, 2566) นั้น ได้ใช้การวิเคราะห์ผลงานร่วมกับเวลา 2 ลักษณะ ดังเช่นผลงาน “ในชีวิต, ในเวลา” (2566) และ “เวลา และสถานที่...และ เวลา” (2566) จากห้องนิทรรศการแรกเพื่อให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกันระหว่าง 2 ห้องนิทรรศการ ซึ่งสามารถพิจารณารายละเอียดการวิเคราะห์ได้จากตารางที่ 8 และ 9

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ผลงาน “ตกผลึกเวลา - วัตถุ” (Crystallized Time-Object, 2566)

ลักษณะเวลา	รายละเอียดการวิเคราะห์
เวลาแบบภาววิสัย (Objective Time)	- กล้องอะคริลิกสี่เหลี่ยมด้านเท่า 12 ชั้น วางเรียงโดยมีระยะห่าง 10 ซม. เท่ากันผ่านการคิดการวางแผนในเชิงคณิตศาสตร์อย่างเป็นระบบ เป็นภาพแทนของเวลาที่เป็นวัตถุ เช่น นาฬิกา และมีกระบวนการคิดแบบศิลปะแบบมินิมอลอาร์ต (Minimal Art) ที่ใช้วัสดุทรงเรขาคณิต และนำเสนอความจริงของวัสดุโรงงาน สะท้อนแนวคิดแบบวัตถุนิยมหรือสสารนิยม (Materialism) ซึ่งเป็นต้นทางของความคิดของเวลาแบบภาววิสัย
เวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time)	- ผลผลิตเกลือที่มาจากภูมิปัญญาโบราณถูกนำมาแปรเปลี่ยนเป็นผลงานสร้างสรรค์ โดยการทำเป็นก้อนน้ำเกลือแช่แข็งทรงลูกบาศก์ กับวัตถุอะคริลิกสี่เหลี่ยม 12 ชั้น เมื่อน้ำแข็งละลายจึงค่อยๆลดทอนความเป็นวัตถุลงจนเหลือเพียงผลึกเกลือ ดังนั้น ผลงานจึงเกิดการปะทะกันระหว่างของเวลาแบบภาววิสัยและแบบอัตวิสัย แต่เมื่อเวลาผ่านไป หลังจากผลงานตกผลึกสำเร็จ (ภาพที่ 18) ภาวะการกลายและแทนที่ร่องรอยของเกลือที่ตกผลึกไม่ได้เป็นวัตถุที่หยุดนิ่ง ความเป็นวัสดุธรรมชาติก็แสดงออกผ่านเวลาต่อเนื่องที่เคลื่อนไป เกลือที่ตกผลึกแล้วค่อยๆหลุดล่อนตลอดการแสดงนิทรรศการ แสดงถึงความไม่หยุดนิ่งตามครรลองของธรรมชาติ

Note: From © Pison Suwanpakdee 20/10/2023

ภาพที่ 19 ผลงาน “ตกผลึกเวลา-วิดีโอ” (Crystallized Time-Video, 2566) (2)

Note: From © Pison Suwanpakdee 20/10/2023

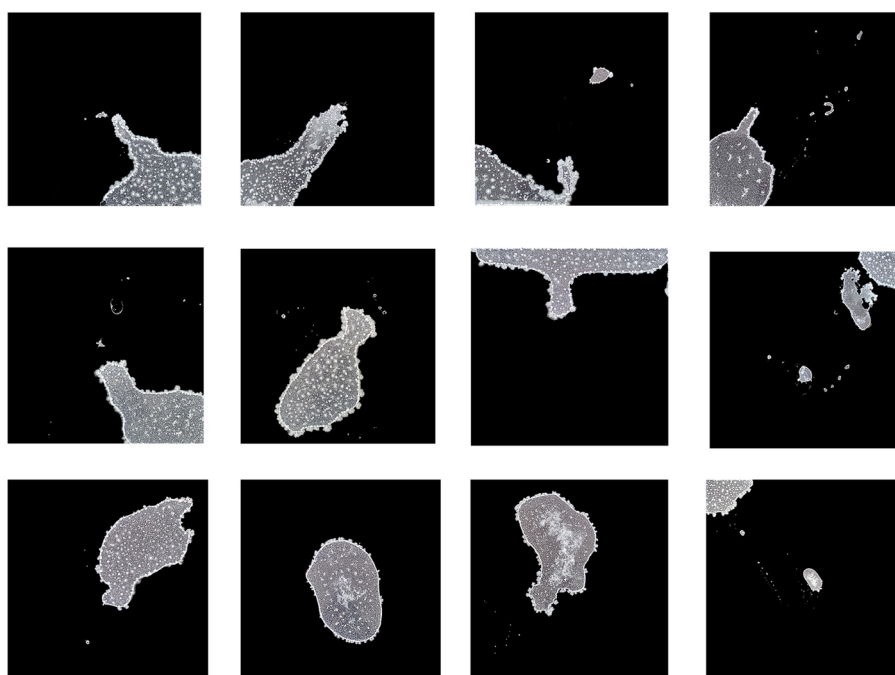
ตารางที่ 9 การวิเคราะห์ผลงาน “ตกผลึกเวลา - วัตถุ” (Crystallized Time-Object, 2566)

ลักษณะเวลา	รายละเอียดการวิเคราะห์
เวลาแบบภววิสัย (Objective Time)	- แนวคิดการสร้างสรรคผลงานและบันทึกการเปลี่ยนแปลงของเกลียวที่ตกผลึกบนวัตถุเพื่อสร้างร่องรอยที่มีลักษณะงานเป็นทัศนศิลป์นี้ได้รับแรงบันดาลใจมาจากกระบวนการผลิตของเกลียวสินเธาว์ที่คนทำเกลียวต้องคอยเฝ้าดูการตกผลึกของเกลียว เมื่อกระบวนการบันทึกอยู่ในรูปแบบภาพยนตร์ดิจิทัล ความเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมจึงกลายเป็นวัตถุศิลปะร่วมสมัย และเมื่อกระบวนการบันทึกและตัดต่อภาพเสร็จสิ้นสำหรับแสดงในส่วนหนึ่งของนิทรรศการ จึงเป็นวัตถุภาพแทนของเวลาที่ไม่ว่าจะเล่นวนซ้ำกี่ครั้ง แต่เวลาก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่เคลื่อนไป
เวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time)	- เมื่อการเคลื่อนผ่านของเวลาถูกบันทึกและตัดต่อ ชุดของ “เวลา” ในกระบวนการของการตกผลึกของเกลียวที่ถูกบันทึกจึงถูกแช่แข็ง “ช่วงเวลา” กลายเป็นวัตถุที่หยิบมาเล่นซ้ำได้เสมอ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามเวลาจริงที่ไหลไปตามธรรมชาติ การแสดงออกในลักษณะนี้ความเป็นเวลาแบบอัตวิสัยจึงไม่เกิดขึ้น

Note: From © Pison Suwanpakdee 20/10/2023

ในผลงาน “ตกผลึกเวลา-วัตถุ” (Crystallized Time-Object, 2566) และ “ตกผลึกเวลา-วิดีโอ” (Crystallized Time-Video, 2566) คือผลงานที่มาจากกระบวนการตกผลึกของเกลียวในครั้งเดียวกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุศิลปะกับภาพเคลื่อนไหวนั้นมี “เวลา” เป็นตัวทำให้เกิดเป็นผลงาน 2 ชิ้นนี้ กล่าวคือ การบันทึกภาพเคลื่อนไหวสามารถจับ “ช่วงเวลา” และ “เวลา” ให้กลายเป็นวัตถุอีกชิ้นหนึ่งในผลงานสร้างสรรค์ การนำเสนอเป็นนิทรรศการสร้างความสัมพันธ์ต่อกันไม่ใช่แค่การบันทึกแต่ยังสร้างความหมายใหม่ต่อกันด้วย และสถานที่ที่จัดแสดงคือศูนย์ศิลปะบ้านตึก ถนนท่าแพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลายเป็นส่วนหนึ่งในนิทรรศการที่ผู้สัมพันธ์ผ่านพื้นที่เนื่องจากศูนย์ศิลปะบ้านตึกเป็นอาคารเก่าที่บันทึกประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานบนถนนท่าแพ หากพิจารณาในแง่ของความคิดเรื่องเวลา พบว่ามีการปฏิสัมพันธ์ต่อแนวคิดของผลงาน ทั้งตัวอาคาร ภายในอาคารที่จัดแสดงไม่เว้นแม้แต่บรรยากาศภายนอกอาคารที่ธรรมชาติแปรเปลี่ยนในแต่ละวันดังภาพที่ 15 และ 17 จากภาพแสดงให้เห็นขณะที่จัดแสดงนิทรรศการ “กาลตกผลึก” ได้สร้างภาพสะท้อนแก่แผ่นอะคริลิกสี่เหลี่ยมด้านเท่าทั้ง 12 ชิ้นผ่านแสงและเงา รวมไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหว โดยพิจารณาจากผลงานวิดีโอที่บันทึกการเปลี่ยนแปลงในแต่ละวันในตารางที่ 7 ส่งผลให้ผลงานไม่เคยหยุดนิ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ยังดำเนินไปตามครรลองของธรรมชาติที่ดำเนินอยู่อย่างไม่มีสิ้นสุดจนจบนิทรรศการ

เมื่อนิทรรศการเสร็จสิ้นลง ผู้วิจัยได้นำภาพบันทึกของการตกผลึกของเกลือสินเธาว์บนอะคริลิกไปตกแต่งในคอมพิวเตอร์กลายเป็นผลงานภาพนิ่งจำนวน 12 ภาพที่หยุดนิ่งในแง่ของเวลา (ภาพที่ 20) แปรเปลี่ยนความคิดจาก เวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time) ในนิทรรศการที่เกลือสามารถหลุดล่อนเปลี่ยนแปลง ไปสู่ไฟล์ภาพดิจิทัลหยุดการเคลื่อนไหวของเวลา เปลี่ยนรูปกลายเป็น “วัตถุวิสัย” ที่สะท้อนเวลาแบบภววิสัย (Objective Time) แทน ดังนั้นแนวความคิดของเวลาเมื่อแปรเปลี่ยนรูปแบบในการนำเสนอส่งผลให้แนวความคิดในเรื่องเวลาของวัสดุ วัตถุทางศิลปะนั้นแปรเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 20 การตกผลึกของผลงานทั้ง 12 ชิ้น

Note: From © Pison Suwanpakdee 23/10/2023

ปรากฏการณ์ของเวลาในนิทรรศการ

นิทรรศการ “กาลตกผลึก” (The Crystallization of The Time) ใช้เวลาติดตั้งผลงานและรอให้ก้อนน้ำแข็งเกลือตกผลึกก่อน 1 สัปดาห์ก่อนเปิดจัดแสดงอย่างเป็นทางการ ผู้ชมที่เข้ามาชมผลงานต่างสนใจผลึกเกลือที่ตกผลึกบนอะคริลิกในห้องนิทรรศการที่ 2 และมีความประหลาดใจเมื่อผลงานนั้นต่างตกผลึกตามเวลาของธรรมชาติ ดังภาพที่ 22 และในห้องนิทรรศการที่ 1 ได้นำเสนอผลงานภาพเคลื่อนไหวและนำเสนอในรูปแบบสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาโบราณที่สะท้อนอยู่ในบริบทของพื้นที่ที่จัดแสดงดังภาพที่ 21 ผู้ชมจึงใช้เวลากับผลงานเพื่อซึมซับเรื่องราวและพยายามเข้าใจผลงานทั้ง 2 ห้องนิทรรศการผ่านมุมมองและการรับรู้ความคิดของเวลาใน 2 ลักษณะในผลงานด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่ส่งผลให้ความคิดในนิทรรศการลื่นไหล ไม่หยุดนิ่ง และถูกประกอบสร้างผ่านประสบการณ์ของผู้ชมหลายคนที่แวะเวียนเข้ามาตลอดช่วงเวลาที่นิทรรศการจัดแสดง

ภาพที่ 21 บรรยากาศผู้ชมในนิทรรศการห้องที่ 1
Note: From © Pison Suwanpakdee 07/06/2023

ภาพที่ 22 บรรยากาศผู้ชมในนิทรรศการห้องที่ 2
Note: From © Pison Suwanpakdee 07/06/2023

จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้ชมที่หลากหลาย ทำให้เห็นปรากฏการณ์ของเวลาในเชิงความคิดในนิทรรศการ หลากรู้แบบสะท้อนจุดประสงค์หลักในการนำเสนอเรื่อง “เวลา” ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ชมตระหนักรู้อยู่ทุกเมื่อเชื่อวันแต่ไม่เคยพิจารณาว่ามันเป็นลักษณะแบบใด เมื่อผู้ชมได้สัมผัสประสบการณ์ของเวลาในนิทรรศการที่นำเสนอผ่านสัญลักษณ์และกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงของเวลา ก่อให้เกิดผลทางอารมณ์ต่อผู้ชมที่ไม่เหมือนผลงานศิลปะทั่วไปที่หยุดนิ่งอยู่ในนิทรรศการ ขณะที่ผู้ชมได้ชมก็พิจารณาถึงกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงและดำเนินไปของผลงานกับแนวคิดของเวลาใน 2 ลักษณะที่ปรากฏขึ้นในนิทรรศการกับภาพของเวลาในผลงานที่แสดงออก

ผ่านลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมของเวลา ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้อย่างแน่ชัดว่า ประสบการณ์ของเวลา ในนิทรรศการ “กาลตกผลึก” นั้น ผู้ชมต่างได้รับรู้และโต้ตอบผ่านความคิดของเวลา 2 ลักษณะอยู่เสมอ ไม่เพียงรับรู้แค่ลักษณะใดลักษณะหนึ่งเท่านั้น และ “ภาพของเวลา” ในนิทรรศการคือสิ่งที่ปรากฏและไม่ปรากฏอย่างแน่ชัดในการสัมผัสได้ผ่านวัตถุ หากแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในความคิด ผ่านการรับรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้ชม

สรุปและอภิปรายผล

สรุปประเด็นที่ 1 การตีความการนำเสนอวิถีชีวิตและภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์สู่งานศิลปะร่วมสมัย

จากการลงพื้นที่ ศึกษา และสร้างสรรค์ผลงานตลอดเวลาหลายเดือนกับภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ ในหมู่บ้านบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่าวิถีชีวิตและแนวคิดดั้งเดิมได้จุดประกายความคิดไปสู่การสร้างสรรค์ผ่านการค้นคว้าเพื่อผลิตผลงานสร้างสรรค์กับแนวคิดของเวลา ผ่านการวิจัยและการลงพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้ทดลองใช้เกลือในเชิงศิลปะเพื่อค้นหาแนวทางใหม่ ๆ นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานในนิทรรศการชุด “กาลตกผลึก” ที่สะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์ในรูปแบบของศิลปะร่วมสมัย จากจุดเริ่มต้นที่มาจากประสบการณ์การเห็นภาพการตกผลึกในกระบวนการผลิตเกลือของชาวบ้าน การสังเกตผ่านระยะเวลานานได้เกิดความคิดนำมาตีความเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการตกผลึก ลักษณะกระบวนการการตกผลึกได้สะท้อนภาพของชีวิตผ่านเวลาของผู้ผลิตเกลือสินเธาว์ที่ใช้การตกผลึกของเกลือเพื่อการดำรงชีวิต สืบทอดความคิด และภูมิปัญญา มาอย่างยาวนาน ในมิติของผู้วิจัยในฐานะการเป็นทั้งผู้วิจัยและผู้สร้างสรรค่นั้น ได้ผลลัพธ์เป็นองค์ความรู้และผลงานสร้างสรรค์ แนวความคิดและการสร้างสรรค์ที่ประกอบกับภูมิปัญญาโบราณนั้นค่อย ๆ ประกอบกันจนกระจ่างแจ้งในความคิดก็ล่วงเข้าสู่ในกระบวนการทำยา ๆ จากการเฝ้าดูเกลือตกผลึกในนิทรรศการก่อนเปิดการแสดงนั้น ผู้วิจัยได้ย้อนนึกถึงวิธีการทำเกลือ ขณะเฝ้าดูผลงานค่อย ๆ ประกอบสร้างในนิทรรศการได้เกิดการสร้างความตระหนักรู้เฉพาะตน นั่นคือการตกผลึกของ “ชีวิต” เช่นเดียวกับคุณศรীরรรณที่ตกผลึกทักษะทางภูมิปัญญามา 60 ปี และลาเต้ คนรุ่นใหม่ที่ค้นพบความหมายที่แท้จริงผ่านเกลือที่เป็นผลผลิตของครอบครัว โดยในหัวข้อนี้ควรเป็นผลสรุปในเชิงวิชาการ แต่สิ่งที่ผู้วิจัยได้ค้นพบที่แท้จริงจากการวิจัยและการสร้างสรรค์คือการ “ตกผลึก” ของชีวิตในหลายลักษณะ เวลาที่ถูกจับมาแสดงในนิทรรศการได้ถูกส่งต่อความคิดเป็นองค์ความรู้ที่เป็นประสบการณ์ในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ของผู้ชมที่ขบคิดต่อถึงแนวคิดของเวลาใน 2 ลักษณะจากนิทรรศการที่ส่งเสริมความคิดต่อยอดในชีวิตจริงได้ หรือแม้แต่ภาพและเรื่องราวของภูมิปัญญาโบราณที่ได้ถ่ายทอด อาจสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ชมได้ไปเยือนสถานที่จริงส่งต่อความคิด เรื่องราวและต่อยอดภูมิปัญญาการผลิตเกลือสินเธาว์โบราณ จากอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่านให้ดำรงอยู่สืบไป

สรุปประเด็นที่ 2 การแสดงออกของ “ภาพของเวลา” ในผลงานสร้างสรรค์

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตอบสมมติฐานว่า “ภาพของเวลา” คือ “ความเปลี่ยนแปลง” ซึ่งสะท้อนผ่านร่องรอยและหลักฐานในเชิงนามธรรม โดยผลงานศิลปะจัดวางในลักษณะสื่อผสม เช่น ภาพเคลื่อนไหว เรื่องราวที่ถูกบันทึกและวัตถุศิลปะสื่อถึงแนวคิดของเวลาแบบอัตวิสัยเป็นสิ่งแรก ซึ่งมนุษย์สามารถรับรู้ได้ผ่าน

ประสบการณ์ ซึ่งผลสัมฤทธิ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ อังรี แบร์กซง ที่กล่าวว่า เวลาที่เป็นจริง คือสิ่งที่มนุษย์มีอยู่ในประสบการณ์ภายในซึ่งเรียกว่า “ระยะเวลา” (Duration) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์มีประสบการณ์ได้ในตัวเอง และ “เกลือ” ไม่ได้เป็นเพียงแค่วัสดุในงานศิลปะ แต่ทำหน้าที่เป็น “พยานหลักฐานของเวลา” โดยผู้ชมได้เห็นทั้ง “ความจริงของวัสดุ” (เกลือที่เป็นเกลือจริงๆ มีกลิ่น มีสัมผัส) และ “ความหมายเชิงสัญลักษณ์” (เกลือที่เป็นตัวแทนของภูมิปัญญา 800 ปี) การที่ผู้ชมสามารถรับรู้ทั้งสองสิ่งนี้พร้อมกันในพื้นที่นิทรรศการ คือความสำเร็จของการสร้างสรรค์ “ภาพของเวลา” จนทำให้เห็นผลสรุปได้กระจ่างชัดในประเด็นนี้ แม้การสรุปในขั้นต้นของผู้วิจัยได้ระบุว่า ผลงานทั้งชุดนั้นมีเวลาแบบภววิสัย (Objective Time) และเวลาแบบอัตวิสัย (Subjective Time) ปรากฏอยู่ แต่ “การเปลี่ยนแปลง” เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเวลาแบบอัตวิสัย จึงสรุปได้ว่า “ภาพของเวลา” เป็นมิติที่จับต้องไม่ได้ แต่สามารถสัมผัสได้ผ่านประสบการณ์ในพื้นที่ศิลปะ

การเกิดขึ้นขององค์ความรู้ใหม่จากนิทรรศการ “กาลตกผลึก”

จากการแสดงผลงานนิทรรศการ “กาลตกผลึก” ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ในมิติของการสร้างสรรค์ผลงานที่นำเสนอทั้ง 2 ลักษณะ ทั้งในการสร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหวและการสร้างสรรค์วัสดุ เมื่อพิจารณาผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหวและได้พูดคุยกับผู้ชมผลงาน พบว่า แม้ภาพเคลื่อนไหวจะเป็นสิ่งที่ดำเนินไปด้วยเวลา แต่เมื่อนำความคิดของเวลาไปประกอบเข้ากับภาพเคลื่อนไหว การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาพ 2 จอในห้องนิทรรศการที่ 1 ถูกแปรเปลี่ยนเป็น “วัตถุของเวลา” ที่จับภาพภูมิปัญญาโบราณไว้ข้างในเพื่อการรับรู้ผ่านประสบการณ์ มุมมองและบริบทที่แตกต่างของผู้ชม และในห้องนิทรรศการที่ 2 ที่พยายามนำเกลือมาสร้างสรรค์เป็น “วัตถุของเวลา” แม้ว่าลักษณะของเกลือจะตกผลึกแล้วแต่ไม่สามารถหยุดการเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมี “เวลา” เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือแม้แต่แผ่นอะคริลิกวัตถุสีดำมันวาวที่เกิดการสะท้อน เมื่อพิจารณาในแง่ของเวลาแล้ว ภาพที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับเวลาของโลกภายนอกที่ดำเนินอยู่ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นผ่านการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ พบว่าได้ว่ามีลักษณะของการเป็น “วัตถุศิลปะ” เมื่อนำไปพิจารณาผ่านแนวคิดของ “เวลา” นั้น คือ “ความเปลี่ยนแปลง” ที่ไม่คงทนถาวร

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ใน 2 มิติ คือ มิติที่ 1 มิติทางภูมิปัญญาจะมีสื่อกลางถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านผลงานศิลปะร่วมสมัยที่เกิดจากการตีความและบอกเล่าในรูปแบบใหม่ อีกทั้งยังมีบทความวิจัยในการศึกษาต่อยอดภูมิปัญญาผ่านช่องทางออนไลน์สำหรับผู้สนใจศึกษาต่อไป และมิติที่ 2 มิติทางการสร้างสรรค์ก็เกิดองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านเวลาที่แสดงศักยภาพทางสุนทรียะที่พัฒนาจากการนำเสนอภาพแทนของวัตถุหรือวัสดุทางศิลปะสู่การสร้างประสบการณ์ผ่านการรับรู้สุนทรียะและการมีอยู่ของ “เวลา”

ข้อเสนอแนะ

ในผลงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ มีการประกอบสร้างองค์ความรู้ในด้านภูมิปัญญาและด้านแนวคิดของเวลาที่ในแต่ละศาสตร์ ยังมีองค์ความรู้หรือแง่มุมอีกมากมายในการศึกษา ซึ่งแบ่งการอธิบายเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ข้อเสนอแนะที่ 1 ด้านภูมิปัญญา

การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตเกลือในการวิจัยและสร้างสรรค์ขึ้นนี้มีพื้นที่ที่เฉพาะเจาะจงเพียงที่เดียวในภาคเหนือ ซึ่งยังมีพื้นที่อื่น ๆ ที่ยังมีภูมิปัญญาการผลิตเกลือ เช่น ภาคอีสานหรือภาคใต้ ซึ่งมีบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่าง อาจช่วยขยายผลวิจัยในด้านการอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยมากขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ 2 ด้านแนวคิดเรื่องเวลา

การศึกษาแนวคิดเรื่องเวลาในศาสตร์อื่น ๆ เช่น จิตวิทยา ฟิสิกส์ หรือปรัชญา อาจช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และขยายแนวทางในการนำเสนอแนวคิดเชิงเวลาในผลงานศิลปะร่วมสมัยได้

References

- Alive. (2017, June 5). *tām tāmnan EP.31 “ bō ‘ō klūa “ mahatsačhan klūasinthao bōrān . . . hāng dīeo nai lōk [According to The Legend EP.31 “Bo Kluea”, A Wonder of Ancient Rock Salt...The Only One in The World]*. Youtube. https://youtu.be/rn49i7mx_Zk.
- Bohn., T., W. & Stromgren., R., L. (1987). *Light and Shadows: A History of Motion Pictures* (3rd e.d.). California: Mayfield Publishing Company.
- Chairot, P. (n.d.). *bō ‘ō klūa bōrān mūang Nān [Ancient salt pond in Nan]*. Fine Arts Office No. 7, Chiang Mai. <https://www.finearts.go.th/fad7/view/32513>.
- Hawking, S. (2011). *pra wat yō khōng kān wēlā chabap phāpprakōp [The illustrated a brief history of time]* (4th e.d.). Bangkok: Matichon Publishing.
- Khamsaw, S. (1976). *pratyā [Philosophy]*. Bangkok: Krung Siam Publishing Company Limited.
- Khanluang, C. Ban Bo Luang Rock Salt Producer, Bo Kluea District, Nan Province. (2023, May 12). Interview.
- Khatngaongam, S. Ban Bo Luang Rock Salt Producer, Bo Kluea District, Nan Province. (2023, May 13). Interview.
- Leelawai, S. (2001). *kānsuksā pērip thīap manō that nūang wēlā nai pratyā khōng Kant kap phut pratyā [A Comparative Study of The Concept of Time in Kant’s Philosophy with Buddhist Philosophy]* [Unpublish master’s thesis]. Chiang Mai University.
- Maugh II., T., H. (2012, November 1). *Bulgarians find Oldest European Town, A Salt Production Center*. Los Angeles Times. <https://www.latimes.com/science/la-xpm-2012-nov-01-la-sci-sn-oldest-european-town-20121101-story.html>.
- Milestones in Photography. (n.d.). *National Geographic*. <https://www.nationalgeographic.com/photography/article/milestones-photography>.
- Promta, S. (2003). *khwām rēnlap khōng wēlā [The mystery of time]* (2nd e.d.). Bangkok: Siam Publishing.

Rovelli, C. (2022). *khwām līlap khōng wēlā [The Order of Time]* (3rd e.d.). Bangkok: Salt Publishing.

Sinlarat, P. (2020). *pratyā kānsuksā bñāngton [Introduction to Educational Philosophy]*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Songsiri, W. (1990). *khwāmsamkhan khōng klūāsinthao thī mī phalokrathop tō chumchon bōrān:kōranī suksā bān bō ‘aha lūang tambon bō ‘ō klūa tai king‘amphā bō ‘ō klūa čhang wat Nān [The Importance of Rock Salt Affecting Ancient Communities: A Case Study of Ban Bo Luang, Bo Kluea Tai Subdistrict, Bo Kluea Subdistrict, Nan Province.]* [Unpublish master’s thesis]. Silpakorn University.

Whithrow, G. J., (1963). *The Natural Philosophy of Time*. (2nd e.d.). Oxford: Oxford University Press.